

CSENDES ÓRA.

Az öröm.

„Ne azon örüljétek, hogy a lelkek nektek engednek, hanem inkább azon örüljétek, hogy a ti neveitek fel vannak írva a mennyben,“

Lukács. 10 : 20.

Fogható-e az élet bármilyen nagy öröme a lelkipásztor vagy tanító öröméhez, mellyel munkája sikerét fogadja? Mikor látjuk, hogy azok, a kik között élünk és a kik reánk vannak bízva, megértettek bennünket. A tanító látja tanítványai csillogó szemeiből kisugározni a ragaszkodást, mellyel azok iránta viseltetnek. A lelkipásztor, ha van érzéke arra, hogy észrevegye azt, meglátja hívei viselkedéséből, elejtett szavaiból azok iránta érzett szeretetét. Az emberek legnagyobb, legfőbb része sokkal szemérmesebb, hogyszem szemtől-szembe való hízelkedő dicsérgetéssel álljon elő, s mégis kiérzik a szavakból, a hanghordozásukból, bizalommal élénk tárt ügyeikből, hogy lelküket velünk a bizalom / és szeretet köti össze.

De e személyes, reánk irányuló örömnél sokkal mélyebb és igazabb örömet ad a *munka sikere*. Ha látjuk, hogy szavaink, cselekedeteink nem enyésztek el nyomtalanul. Egy-egy szóban, cselekedetben, melynek tanúi vagyunk, felismerjük a mi hatásunkat. Halljuk, hogyan tér vissza a mi hangunk, mint a biblia mondja Isten igéjéről „*nem üresen*“, hanem mások ajkáról, mások szívéből. Látjuk haladni a munkát. Látunk lelkeket, melyeknek új utakat és kilátásokat nyitottunk, látjuk őket közelebb és közelebb jutni az élet igazi forrásához. Előttünk megnövekszik a munkatér, kitágul a kötelességek mezeje, új célok tűnnek föl előttünk s a lázas munka sikerei szinte szédítő örömmel töltenek el. Ha ilyenkor gondolkozunk munkánk és életünk felől, végigkísérjük gondolatban e haladást, imáinkban kitörő örömmel jelentjük az Úrnak, mint a tanítványok: „*Uram, még az ördögök is engednek nekünk!*“

Ezt az örömet azonban Jézus nem tartja a tökéletes örömnek. „*Ne azon örüljétek, hogy a lelkek nektek engednek.*“ Figyeljük meg: nem azt mondja, hogy bűnös ez az öröm. Hiszen kevés tisztább és mélyebb öröme van a léleknek, mint ez, melyben az Istenért való munka sikere ösztönöz bennünket örömmel. Csak azt mondja, hogy ez még nem a legmagasabb, a leg-tökéletesebb fajta örömnek. Van ennél magasabb öröm is, mikor azon örvendünk, hogy a mi nevünk föl van jegyezve a mennyben, vagyis, hogy Isten odaszámít minket a maga munkatársai közé. Az a gondolat, hogy mi

részvehetünk Isten munkáiban, hogy egy szerves részt kaptunk az ő országa terjesztésében, beletartozunk, mint résztvevő, cselekvő alanyok abba a világtervbe, mely által Isten a maga üdvösségre vezető akaratát megvalósítja: ez a legmagasabb, a legnagyobb öröm.

Először is az az öröm, mely a munka sikerére vonatkozik, bizonyos mértékben mindig *önző*. Örvendünk annak, hogy új és új eredményeket tudunk felmutatni. Első időkben talán erősen ki tudjuk emelni, hogy mi nem a siker révén reánk háramló dicséretnek, vagy más előnyöknek, hanem Isten munkája előhaladásának örvendünk. Később azonban mind jobban és jobban emelkedik ki a munkából a mi saját személyünk, és vonul háttérbe Isten. Lassanként odajutunk, hogy provokáljuk és kívánjuk az emberek dicséretét s talán az egész életünk céljává lassanként a saját személyünk előtérbe tolása és saját nagyságunk fitogtatása lesz. Hangsúlyozzuk a tanítványok mondásának első felét: „*az ördögök is engednek nekünk,*“ de elfeledjük a másikat: „*a te neved által.*“ Munkánk, istentiszteletünk szemfényvesztéssé és farizeizmussá is könnyen válhatik.

A másik nehézség itt az, hogy a *siker mindig bizonytalan*. A tanítványok fölkiáltása nagyon érthetően mutatja, hogy ők még a kudarc és sikertelenség nehéz óráit nem ismerték. A kudarcot először szenvedők így szólnak Jézushoz: „*Uram, akarod-e, hogy mondjuk, hogy tűz szálljon alá az égből és eméssze meg ezeket?*“ Nos, az, a ki csak a sikernek örvend, assanként el fogja veszteni képességét az olyan munkának végzésére, sőt megbecsülésére is, mely közvetlen, gyors sikert nem eredményez. És a lelkipásztori munka ilyenekkel van tele. Sokszor milyen minimalis eredmény az, a mit maximalis erőfeszítéssel elérünk! Hányszor kell évek hosszú során át várni egy nagy buzgósággal véghezvitt munka eredményére! Ilyenkor a bátorságunk elvész, munkaerőnk meglankad, ha külső sikert várunk. „E nemzetség jelt kíván — mondja Jézus a zsidókról, a kik épen így először kérték a jelt, előbb akarták látni a sikert — de jel nekik nem adatik!“

Végre, a sikerek fölötti öröm nem tökéletes azért, mert általa *elhibázzuk az életünk célját*. A mi életünk célja nem az, hogy *nekünk* engedjenek a lelkek, hanem, hogy *Istennek*. Mindaddig, míg Isten munkatársai nem vagyunk, míg nem tölt el bennünket mély és igaz örömmel a *hivatás* maga, nem éreztük a legnagyobb örömet. Az öröm mély pszichológiai alapja mindig egy bizonyos gyarapodás, kielégedettség. Így a mi életünk hiányos, még nem jutottunk el oda, hogy Isten bennünket a mi életünk és munkánk által kapcsolt magához. Nem a kétséges, bizonytalan sikereken érzett öröm, hanem az isteni megbízatás nagysága fölött érzett hála emel bennünket Istenhez. A siker csak fizikai, vagy szellemi erő kifejtés, a hivatás Istennel való egybekapcsolódás; az eredmény csak a mi munkánk szemlélete, a munka Istennel való munkaközösség. Boldog lelkipásztor az, a ki nem a sikerekért ad hálát Istennek, hanem csodálva magasztalja azt az isteni bölcsességet, mely a világ legdrágább kincsét a mi gyöngé kezeinkbe helyezte le. I. L.

I G E H Í R D E T É S.

KULTUSZ.

Beszédvázlatok.

1. Pünkössti ajándékok.

Isten az ajándékok Istene, mert örök szeretet, legfőbb bölcsesség és mindenhatóság. A mi életünk valójában arra való, hogy megértsük ezt s felhasználjuk az időt arra, hogy minél több ajándékot fogadjunk el Istentől. A gazdag buzafölde nem ontja úgy a termést; bő szüretkor nem dől úgy az áldás, édes terhüktől roskadó gyümölcsfák nem tékozzolják úgy drága kincseiket, amily gazdagon Isten szórja minden földi aratásnál, földi szüretnél drágább javait. Ime, pünköszt szent innepén is miféle csodás ajándékokat ajánl fel az Isten:

a Jézus munkaerejét,

a Jézus nevében való imádság erejét,

a Jézus vigasztaló erejét és

a Jézus iránt való szeretet erejét.

1. „Bizony mondom néktek: aki hisz én bennem, az is cselekszi majd azokat, amiket én cselekszem.” Legelőször is óvakodjunk attól, hogy ez ige biztatására magunkat érdemünknel feljebb becsüljük, amire úgyis hajlandók vagyunk. Nem feljebbvaló a tanítvány az ő mesterénél. Soha se gondoljunk arra, hogy ember valaha nagyobb cselekedhetik, mint Jézus; az a Jézus, ki végrehajtotta az ő tökéletes áldozatját és azzal megbékített minket Istennel. Ezt az ő egyszeri és örök váltságművét ember fia sohasem fogja sem utólélni, sem elhomályosítani, mint ahogy nem lehet olyan nagy gyertyát gyújtani, hogy fénye elhomályosítsa, vagy feleslegessé tegye a deledőjén álló napot.

De azért ez az ige felséges biztatást ad és nagyszerű távlatokat tár fel. Azt mondja, hogy Jézus halála, feltámadása, első gyülekezete még csak *kicsiny mag*, amelyik ezután nő terepélyes fává, oázissá, rengeteggé, új, nagyszerű tenyészetté. A keresztyénség *mindig nagyobb lesz*, egyre *diadalmasabb* lesz, istenországa folyvást *hatalmasodik*. Nem az egyes ember mivel nagyobb dolgokat, mint Jézus, hanem az anyaszentegyház, a tanítványok serege lesz hatalmasabbá, mint a Jézus életében volt. És ez csodálatos módon betelt. A Jézus földi életében csak egy tenyérynyi folton, egy pár jámbor hívő vallotta őt Urának, ma már milliók keresztkelnek nevére s előtte meghajlik az afrikai sze-

recsen térde, a sarki kunyhókban az ő dicsérete zendül, Kinában érte hálnak meg névtelen hitvallók és két világrésznek *minden* fejedelme hozzá imádkozik. Vannak részei a bibliának, amiket már 450 nyelvre fordítottak le. Mit gondoltok, mennyi vérbe, áldozatba került ez? Mit gondoltok, kinek az érdeme ez? Az övé, Krisztusé, aki elhagyta test szerint látható gyülekezetét és felment az Atyához, hogy ott az ő dicsőségében átvegye az ő láthatatlan országának királyságát, míg minden az ő lábai alá vettetik. (A ker. világmisszió itt színesen rajzolandó, mert a pünköst való arra, hogy ünnepén mindenki megérezze az egyetemes ker.-ség szolidaritását. Pünköstkor e misszió céljára kellene perselyezni.)

2. Azonban bármily óriási mértékben elterjedt a ker.-ség, feladatát még távolról sem oldotta meg. Lehet, hogy az afrikai népek már keresztyének; de ennél *rád nézve* fontosabb kérdés: keresztyén vagy-e te? Innen nézve a dolgot, szomorú tapasztalást teszünk: hányan vannak, akik csak *névtleg* keresztyének! Ha egy galileai halászt kérdeztek volna meg: honnan tudod, hogy keresztyén vagy? Elbámult volna s így felelt volna: a Szent Lélek jelentette meg nekem. Ha ma kérdezünk meg valakit, az is elbámul és előveszi a — *keresztlevelét*. Szentlélek és keresztlevelé! ime az idők nagy változása!

Már pedig az igazi ker. jellemvonása a felolvasott ige szerint az, (és akármit kértek majd az én nevemben, megcselekszem azt, hogy dicsőíttessék az Atya a Célian. Ha valakit kértek az én nevemben, én megcselekszem azt), hogy Jézus Krisztusban az ő Urát, királyát, *gazdáját* látja, aki megváltotta, tulajdonába vette őt és dicsőségesen uralodik felette. Jézushoz imádkozni az ő *nevében* azt jelenti, hogy annak alapján, aminek mi őt *megismertük* (kijelentésben megtapasztalt lényege és természete alapján), *tőle* várjunk és *tőle* fogadjunk, *tőle* kérjünk és *tőle* fogadjunk el mindent, ami a mi igazi életünkre szükséges. Az ilyen imádság megtanít arra, hogy csak olyan dolgot kérjünk, keressünk, ami a J. Kr. természetével összefér, mert megbántjuk a Szentet, ha gonoszt kérünk tőle. De azt is jelenti, hogy *mindazt* kérjük, akarjuk, *igénybe* vegyünk, amit Jézus Krisztus felajánl nekünk. Egyszerű beszédre fordítva a dolgot: *lelket* kérjünk, mert Jézus *lelket* ígér. Minél mélyebb, hívőbb, igazabb az imádság, tárgya annál inkább szűkül, mígnem egyetlené válik: az igazi imádság egyetlen tárgya a Szentlélek.

3. Jézus itt ünnepélyesen ezt igéri: „És én kérem az Atyát és más vigasztalót ad néktek, hogy veletek maradjon mindörökké.” A „vigasztaló”-t az eredeti nyelv Parakletos-nak nevezi, ami szószólót, ügyvédöt, képviselőt, gyámolt jelent. Ez a vigasztaló a Szent Lélek. Nézzétek őt ezerféle hivatalában! A közömbös előtt megjelenik és megmutat neki egy gazdag, kibeszélhetetlenül dicsőséges világot, míg felébreszti benne a *vágyat*. A vágyódónak megjelenik és reá mutat vágya akadályára:

bűnös, gonosz szívére, míg az mélyen megrendülve szabadulni kíván bűnei bilincseiből és megerednek töredelmének könnyei. A bűnbánó előtt megjelenik és reá mutat az Isten irgalmára, bocsánatára, arra, hogy miképpen engesztelődött ki Fia halálában a bűnös iránt. Reá mutat Krisztusra, aki szenvedett és meghalt a bűnösért, tehát *éretted* is, aki látott, szeretett, keresett téged s aki szívébe hordozta a te arcodat, abban a szívben, amelyet a te arcodért átdöftek. Abból a szívből tükröződött az égre a te igazi, mennyei orcád, szépen, ifjan, ragyogóan. Isten úgy ismert a maga gyermekére benne s azért a képért fogadott a magáévá téged. Mihelyt aztán te is *olyan* akarsz lenni, mihelyt a Krisztus halálából új életre születesz: a Szentlélek megjelenik és vezet téged tovább. Lelkedet betölti a Krisztus életével, áthévít az ő tüzével, megtölt az ő szeretetének áramával, mígnem lassankint Urrá lesz feletted Krisztus és te az ő dicsőséges testének tagja léssz. Folytassam-e tovább? Mikor elibéd lép a nyomor, miként lesz a gondviselés bizonyosságává; mikor a halál: az örökélet édes reményévé; váláskor: vizionlátás; elbukásnál: belső emeltetés; harcnál: béke; fájdalomban: belső örvendezés; külső emberünk romlásánál: belső emberünk hatalmas épülése.

Ezt a Lelket a világ nem ismeri, mert nem *látja*, nincs róla tapasztalata. Tapasztalatunk pedig csak arról van, ami iránt *érzékeink kifejlődtek*. A vak is azt mondhatná: nincs fény; a süket is: nincs hang; az eltompult izlés is: nincs íze, nincs illata a dolgoknak. Ki győzhetné meg őket? De viszont: ki tagadhatná el a látó elől, hogy *van* fény, a halló elől, hogy van zene, az érző előtt, hogy *íze*, illatja van a dolgoknak? Ezer vak között is egy látó megdönthetetlenül bizonyos a maga tapasztalásában. De hát ki az, akinek tapasztalása lehet ezekről a dolgokról?

4. Azoknak, akik Jézust szeretik. „Ha engemet szerettek“ A szeretet az az aranyszál, amely Jézushoz kapcsol és megment az ő világa számára. Ugyanis mi azt szeretjük, ami életünket növeli, szepíti, gyarapítja. Amit szeretünk, azt birni óhajtjuk, azt meg akarjuk szerezni. Azt nézd tehát: szereted-e Jézust? Vonzódik-e feléd a lelked? Óhajtánád-e birni őt? Gazdagabbnak, jobbnak, *másnak* éreznéd e magad az ő hatalmában? Jézus személye égi tűz: gyulékony-e a szived? Ha igen, vidd közel hozzá! Egy szikra belőle lángba boríthatja kihült belső világodat. Ez a szeretet hatalmas, egyeduralomra törekvő erő. Hogy mi ez a szeretet: megmutatta Pál, ki így szólt: a Krisztus szerelme *szorongat* minket. Rabul ejt, szenvedéllyé válik, új életre kényszerít: ime „a régiek elmúltak és mindenek magújultak!“

Ez a szeretet képesít a Jézus parancsainak megtartására. E parancsolat csak egy: élj én bennem! Amen.

II.

Az Út.

(Kidolgozva.)

Alapige: Ján, 14, 6.

Én vagyok az út . . . Ugy-e bár, ez az ige csak azoknak szól, akik *menni* akarnak valahova. A biblia egész világában nincs is más emberről szó, csak olyanról, aki úton van. Ábrahám szent nomád, Mózes nagy népvándorló, a próféták haza vezérlők, Izrael zarándok nép, Pál mindig útban van, Jézust szakadatlan nagy sokaság követi. Pedig ez még csak külső képe az űk vándorlásainak. Belsőleg minden lélek olyan, mint a költöző madár. Mindenik száll, vonul boldog, napfényes tájak felé. Szárnycsattogástól zúg a levegő-ég: felséges rajban, vagy bomlott zürzavarban szállnak, vergődnek, repesnek a lelkek hideg, fenyegető, halálos világból a meleg, az áldott örökkévalóság felé.

Vajjon mi is ilyen költöző, ilyen zarándok nép vagyunk-e? Vajjon mi is a bibliai útkeresőknek vagyunk-e a nemzetsége? Tudjuk-e, hogy mi az út áldása? Tudjuk-e, hogy az út vagy hívás, vagy pedig megmentő üzenet?

A gyermek ott játszik a maga parányi mezőjén. Egyszer csak észreveszi a fehéren, némán, rejtelmesen kigyózó utat, mely a láthatár szélén elbúvik a Csúcsok hegyek mögött. Megérzi, hogy a Csúcsok hegyek mögött csodavilágok rejlenek és várnak reá. Egyszerre szűk lesz a maga boldog, kis világa és sejtelmei ismeretlen tájak felé szállanak. Ott más a virág, más a csermely, más a pillangó, csodák ringatóznak a fűszálakon, titkok vannak a levegő-égben, rejtelmek húzódnak meg a pagonyban: ott az élet tüneményes mesevilága várja a boldog felfedező. Kezébe veszi gyermekjátékait, elindul komolyan, kipirult arccal, mert elcsábította az út. Egy darabig alig győz betelni a sok látnivalóval, míg egyszerre csak kifárad; aggódva néz körül, de mindenütt csak ismeretlen arcokat lát. A nap már az erdő koronái mögé búj, útjára fekszenek hives, szomorú árnyak, borzongás fut végig a tájon az esti szél fuvalatára. Riadtan fordul meg, de az út elbúvik előle és nem akarja hazavinni. Valami kinos szomorúság nyilallik szívébe . . . eltévedt. Zokogva, tanácstalanul áll az út első, kis áldozata. Megszólítják az emberek, de nem tud mást mondani, csak egy becenevet s azt, hogy az édes apjánál lakik. De ki ismeri az ő nevét s ki ismeri azt az atyai hajlékot?

Az ifjú ember kikerül az életbe. Végre szabad, önálló, önmagának ura. Mindenütt boldog csodák integetnek felé: vagyon, szerelem, siker, hatalom. Lázasan, boldogan rohan utánuk és garmadával szedi ölébe, míg egyszerre csak ellenségek között találja magát, Kincse kavicsá

válík, szerelmébe méreg elegyül, sikerei elmaradnak, szerencséje elszáll s ő kifosztva, lerongyolva, hamuvá lett illúziókkal áll meg egy sáros ösvény szélén, amelyről azt sem tudja, honnan jött és hová vezet; eltakarja arcát, hogy ne lássa annak a sok összetört társnak a kaján arcát, kik kárörömmel állják körül.

Megélemedett, derült arcu embert látunk. Egész életében pontos, megbízható, óvatos volt. Hivatalát betöltötte, felebbvalóit tisztelte, alantasait megbecsülte. Családjá szereti, anyagi gondjai nincsenek, úgynevezett bölcs életet élt: került minden túlzást, minden szertelenséget, minden kalandot. Haladt a tömeggel, úszott az árral, meghódolt a közvéleménynek s olyan biztosnak érezte magát a kitaposott országúton. Ő nem tévedhet el! De egyszerre csak lankadni kezdenek az izmai: nem tud lépést tartani. Féltre állana, leülne pihenni, de ezt nem teheti, hisz egyedül nem tudja az útát! Újra, meg újra neki indul, összeszedi minden erejét. Immel-ámmal segítgetik barátai, gyermekei, de mindeniknek arcán ott tükröződik az áldozat kényelmetlensége s mindenik bebizonyítja, hogy neki magának is *kell* sietnie. Végre elhanyaglik, szemei meghomályosodnak, hideg ködök ereszkednek alá az arcára. Féltreteszik az útból, a tömeg siet tovább, s az a sok ismerős, kedves arc egyszerre olybá tetszik előtte, mintha sohasem ismerte volna. Összszefolynak az idegen vonások és szinte ellenséges kavarodásban zúg el szemei előtt az élet nagy árja. Milyen idegen világ, milyen kínos árvaság. Még egy utolsó, kínos érzés borzongtatja: a Claj elhibázott élet, az eltévesztett út, a menthetetlen árvaság érzése és szive örökre kihül.

Melyikben ismersz magadra e szomorú képek közül, k. aa? Valamelyik reád is talál, mert e három kép alá azt írhatnám: az élet útja. Legfennebb az a különbség lehet, hogy érett korodban jársz úgy, mint a gyermek: ismeretlen világok csodái csábítanak el s te játékszereddél: tudásoddal, balgatag illúzióddal akarod meghódítani azt. Vagy pedig öreg korodban ér utól az ifjú sorsa: életed drága szerzeményei: a pénz, a sikereid, a hatalmad, a rangod, vagy a híred válík semmivé. Lehet, hogy még nem is érezted az út ígézetét, lehet, hogy nem is haladsz: akkor a harmadik kép talál reád: sodor az áradat. Ugy-e, azt hisszük, hogy *áll* a föld, pedig gyorsabban rohan, mint a kilőtt golyó. Azt hiszed, *áll* az életed, pedig úgy rohan bele a halálba, mint a találomra kilőtt nyilvessző az éjszakába.

Azért hát neked is szól ez az íge: *én vagyok az út.*

Jézus mondja ezt. Ő szért út, mert ő az élet és igazság, vagy összefogva a kettőt: *ő az élet igazsága*. Ugyanis az életet és az igazságot nem lehet egymástól elválasztani, mert ugyanegy dolognak két oldala. Csak az lehet igazság, ami egy egyetemes életből származott és csak az az igazi élet, amely a maga igazságát követi.

Sokszor elválasztották a kettőt egymástól, de mindig megboszulta magát: vagy az élet csúfolta meg az igazságot, vagy az igazság az életet.

Egyik tudós jön a másik után s mindenik legelőször is azt bizonyítja be, hogy a kollegájának nincsen igaza. Vigan törli le a fekete tábláról a kinnal felírt képleteket s a hallgatóság áhitatos figyelmezése közben kezdi felírni a maga tudományát. Szakadatlanul csak ír; kezében elkopik a kréta; újjai megszáradnak, alakja meggörnyed, haját behavazza az idő, ruháját a kréta por. S míg ő belemerülve abrakadabráinak rengetegébe csak ír, egyre ír: a hátulso padokban már egy ifjú nemzedék nevet a vén ember elvénült igazságain. Mire felrajzolja azt az utolsó képletet is, amely élete nagy problémájának megoldását adná és diadalmas arccal hátrafordul hallgatósága felé: üres a terem, mert mindenki nagy ellenfele új igazságait hallgatja áhitattal, vagy lelkesedve... Ime, az élet megcsufolta az igazságot.

Ragyogó pompában, a teljes földi hatalom birtokában, körülvéve a művészet pazar ékességétől élnek és uralkodnak a renaissance korszak pápái. A fejedelmek kegyüket keresik, a lovagok intésükre vigyáznak, az istenadta nép nekik robotol. Kezükben tartják a diplomáciát, a katonaságot, a világ egész gazdasági erejét, a művészetet és a tudományt. Övék az élet, mert övék a föld, a pokol és a menny, övék az egész örökkévalóság. De mintha máglyafüstöt hozna az északi szél: Savonarola, Huss János és más álmatag lázadók égnek meg rajta, míg egyszer csak a wittenbergi barát a pápai bullát dobja oda a tűz martalékául. Égve lobban a láng és sebesen harapózik tovább. Füstfellege beárnyékozza a napfényes Itáliát s dideregve görnyed össze az élet tiarás ura: az igazság megcsufolta az életet és diadalmaskodott rajta.

Nincs igazság élet nélkül és nincs élet igazság nélkül. Jézus azt mondja, hogy ő az élet igazsága, ami azt jelenti, hogy ő az emberi élet egyetlen lehetőségének törvénye és az ő igazsága magának Istennek élete a földön.

Minden életnek megvan a maga benső törvényszerűsége, a maga egyetlen természetes menete, amely annak az életnek az igazsága. Amely életnek törvényszerűségébe beletartozik a napfény, az az élet a pinceodukban senyedni fog, mert a nyirkos sötéttséggel egy nagy hazugság lép be az életébe, az a hazugság, hogy életük jelentésével *ellenkező* hatások alá kerül.

Nos, a mi életünknek az az igazsága, hogy minket Isten a maga számára teremtett, tehát csak benne élhetünk igazi életet. *Fecisti nos ad te et inquietum cor nostrum, donec requiescat in te*, mondja mély vallomásában Augustinus,* s minden vallásos gondolkozásnak ez a legmélyebb és leglényegesebb akkordja.

* I. fejezet.

Jézus ezt az Istenben való életet adja, tehát ő az út az Atya szívéhez. Benne megtaláljuk azt, amire szükségünk van: a békét, a kiengesztelődést, a bűnbocsánatot. Benne megtaláljuk azt, ami egyedül hiányzott belőlünk eddig: a hősie szeretetet, az áldozat szent nyereségeit, a halál felett nyert diadalmat: az örökéletet. Benne megoldódnak életünk nagy ellenmondásai: a fájdalom, a tehetetlenség, a bűn és halál és szárnyakká lesznek mindazok a láncok, amelyek eddig a földhöz nyűgöztek. Belőle fakadnak fel azok az erők, a melyek kifejlesztik, teljessé teszik a mi életünket és betöltik tartalommal, értelemmel: a kegyelem, az öröm, a szentség, az örökkévalóság. Ő benne és ő általa ébrednek bennem azok az új gondolatok, új vágyak, új akarások, melyeknek hatalma alatt úgy imádkozom és úgy dolgozom, úgy örülök és úgy sirok, úgy élek és úgy halok meg, hogy rajtam az Isten életének boldog igazságai sugárzanak át. Ami a fának a gyümölcs, a sasnak a szárnyalás, a szellemnek a szabadság, az asszonynak az anyaság, a művésznek az alkotás: az az emberi életnek a Jézus életében való elhelyezkedés, — vagyis megteljesedés, kivirágzás, rendeltetésének megtalálása és boldog betöltése. Maga az egyetemes lét is megrendül az örömtől, mikor egy élet a Jézus életében elhelyezkedik, mert olyankor az Isten igazsága győzött és az ő élete szakított át egy gátat. Minden igazi megtérés fölött az ég és föld újjongva ünnepel. Így áll Jézus világunk középpontjában, mint a lét értelme, az élet örök forrása, magából megújulást, szent, nagy tavaszokat árasztva, az élő Isten erejét közölve, szórva és ezt kiáltja feléd is: Én vagyok az Út!

Valóban ő az út. Az egyetlen út, amely két távoleső pontot: a te szívedet és az Atya szívét egyenes vonalban összeköti. Lehet-e rövidebb utat találni két pont között az egyenes vonalnál? Jézus ez az egyenes vonal, mert ő épen az Atya szívéből épen a te szívedhez jött, szabadon, isteni teljességében és lelki mindenhatóságában. Nem te keresed benne Istent, nem te próbálgatod benne a hozzá vezető utat, hanem Isten keres benne téged, az ő szeretete verte hozzád a Jézus életében az egyetlen igaz utat. Mihelyt valaki nem ezen az úton jár, a céltól távolodik el, oly mértékben, aminőben útiránya eltér az igaz úttól. Akinek nem sürgős, hogy hamar célhoz érjen, az megengedheti magának azt a fényűzést, hogy külön utakat keressen, de akinek sürgős, hogy lelke békességet és új erőt találjon, az válassza az egyenes utat. Már pedig kinek ne volna sürgős megtalálni a maga élete egyetlen igazságát!

Végül ez az út igazolja önmagát, mert a rajta járó tapasztalja, hogy csakugyan *hazafelé vezet*. Amint haladunk rajta, egyszerre ismerőssé válik előttünk a világ, mint a hazatérő előtt az elhagyott szülőföld. Rejtelmek megoldódnak, rémek eltűnnek, titkai feltáruznak. Ismerőssé válnak az emberek: nem ellenségek, hanem vérbeli rokonok,

akikkel közösek az arcunk vonásai és a szívünk érzelmei. Alakunkon béke és nyugalom ömlik el, mert közel vagyunk az atyai házhoz. A ködön át már integetnek körvonalai, felénk szűrődik az ablakon át hívogató fénye és érezzük, hogy bezárt ajtóit megett annyi öröm, annyi áldás vár. Most már nincs akadály, nincs fáradság; még néhány perc és célnál vagyok.

Elindultunk sebesülten, megérkeztünk gyógyultan. Elindultunk mint szomorkodók, sírók, s íme itt vagyunk ajkunkon hallelujával. Elindultunk mint sötét arcú, Kain bélyeges vándorok s íme itthon fénylik az arcunk, mint az Isten gyermekeinek arca. Az eltévedt szepegő gyermek csengő nevetéssel érkezik haza, a tékozló, züllött ifjút drága köszöntőnkkel ékesíti fel az atyai szeretet, s az útszélre dobott öreg Lázárt angyali karok emelik fel a boldog ébredés fényes felhőibe. . . .

Jézus pedig reájuk néz és tekintete ezt mondja: Ugy-e bár, hogy *én vagyok az út?* Ez a tekintet, ez a te életed igazsága. Amen.

R. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VALLÁSOS NEVELÉS.

Vázlatok a középiskolai diákság vallásos nevelése köréből.

Alábbiakban saját gyakorlatomból óhajtok nyújtani terveket, vázlatokat. Vasárnap reggelenként ú. n. „exhortációkra“ gyűjtöm egybe középiskolás növendékeimet. Még pedig, mivel a különböző korok, külön eljárást igényelnek, legalább is két csoportra osztom ilyenkor tanítványaimat: t. i. alsó és felső osztályú csoportra s mindenikkel külön, egymást követő időben foglalkozom. Abban a reményben, hogy vázлатаimmal gondolatokat ébreszthetek az ifjúság nevelésében, bátorodom alábbi sorokat nyilvánosság elé hozni.

Az ifjúsággal való foglalkozásom ilyen exhortációkon egyik csoporttal szemben sem a szokásos prédikációs istenisztelek formájában megy végbe. Egyrészt, mert más formában sokkal közvetlenebb módon közölhetem velük mondanivalóimat, másrészt tanítványaim csekély száma is más eljárási formákra utal.

Alsó osztályú diákjaimmal szemben a legkülönbözőbb módokat alkalmazom, melyekről alább egyenként megemlékezem; felsőbb osztályú tanítványaimhoz a közvetlen előadás formájában szólok, amit az ő hozzászólásuk, kérdéseik követnek. Mindkét esetben az a célzat adja meg témáimat, mellyel mindazt pótolni igyekszem, ami a vallásos nevelés gondolatához és szolgálatához hiányzik tantervünkől, tankönyveinkből s amiket egy-egy vallástani óra szűk keretei közt nem is lehet lefolytatni s amiket az összehatás érdekében célszerűbb is nagyobb csoport előtt értékesíteni, mint sem egy-egy osztály növendékserege.

I. Az alsó osztályú diákcsoport összejövetelén eddig a következő eljárási módokkal éltem.

1. Egy hosszabb sorozatban az ószöv. nagy személyiségei, szentjei (mi így neveztük el a sorozatot: „az ószövetség hithősei“) jellemrajzával foglalkoztunk. Tankönyvünk ugyanis inkább csak bibliai elbeszéléseket, történeteket ad, de azok keretein belül nem igyekszik kidomborítani a bibliai személyek vallásos jellemét, cselekedeteik rugóit, esetleg épen fordulatossá megrendüléseiket s azoknak következményeit. Ez utóbbi szempontokból hálás anyag gyanánt szolgáltak azok az ószöv.-i közlések, melyek Noét, Ábrahámot, Jákóbot, Mózeszt, Józsuét, Sámuel, Dávidot, Salamont stb. állítják elének.

— Noé megtestesítőjévé lett előttünk a 25. zsoltár gondolatainak. Ábrahám életébe az hozott fordulatot, mikor megérti Isten szavát lelkeében arra vonatkozólag, hogy nem szívesen látja őt egy elvetemült, pogány világ közepette, míg ha onnan képes lesz kiszakítani magát, eltépve mindazokat a szálakat, melyek régi hazájához fűzik, nagy jelentőségű és messzire kiható életfolyamatnak fogja tudni kiinduló pontjává tenni az ő jóratörekvő, istenes életét. És az Ábrahám igen-feleletével meg is indul ez a szent, dicső folyamat.

— Jákób valláslélekrajza a legkedveltebb dologgá lett tanítványaim előtt. Láttuk Jákóbot a maga, természeti, még át nem alakult lélekállapotában, mikor a csendes, anyás ifjú hamu alá rejtett alattomos, csúf lelki vonásokat árul el: önzésében, irigységében, hazugságaiban. Elkisértük őt bujdosó útjára, amelyen először jut bele lelki világába az a gondolat, hogy Isten őt is szereti és keresi, hogy gyermekévé tegye ott a bétheli álom éjszakájában. Átéltük vele azt a nagy lelki vívódást, melyen visszatértében a Jabbók révénél ment át, amikor Isten iránti hálája megláttatja vele méltatlan állapotát s megindul a küzdelem benne, hogy most már végleg átadja magát Istennek. A dolog nem ment könnyen. De amikor arra gondolt, hogy ha ezt az alkalmat most elszalasztja a megjobbulására, ki tudja, visszatér-e az még egyszer hozzá, nem bocsátja el Isten ostromló követét, míg el nem szánja magát a döntő lépésre és Jákóbból lesz Izráellé. Megtérésének jeleit is adja: a bátyjainak megsemmisítésében és a bátyjával való megbékélés kívánságában és véghezvitelében stb.

Mindezeket természetesen a közvetlen társalgás hangján magam foglaltam össze és adtam a gyermekek elé. Azonban minden elmondott jellemrajzot elisméltettem velük nyomban az előadás után.

2. Hasonló érdeklődést váltott ki a növendékek lelkéből az az eljárás, mellyel egyes énekeket vittem közelebb a szívükhöz. T. i. azon a módon, hogy elbeszélés keretei között közöltem és értettem meg velük az ének gondolatait. Így pl. a 23. zsoltár gondolatvilágába a következő elbeszéléssel vezettem be őket: Volt egyszer egy pásztorfiú, aki igen szerette azt a nyáját, amely az ő gondozására volt bízva. Mikor reggel felébredt, s felhuzta saruját, előbb, minthogy elindult volna munkájára, imádkozott. Azután kiengedte nyáját a karámból, melybe éjszakára beteretle. Élükre állt és úgy vezette őket füves legelőkre. Délben pedig a patakhoz, mely a völgyben folydogált, hogy ott a báránycák szomszúságukat oltsák. Volt egy vesszeje, melyet a báránycák ellen használt, mikor azok engedetlenkedtek. Volt egy botja is, amellyel a nyáj ellenségeit kergette el stb. Ez a pásztorfiú később királlyá lett. (Dávid.) S mikor egyszer imádkozni akart, dicsérni Istent, az ő jószágáért, az jutott eszébe, hogy olyan a jó Isten ő vele szemben, mint amilyen ő volt egykor a báránycáival szemben. És ekkor így

kezdekk imádkozni: . . . stb. Isten ma is ilyen jó pásztor . . . stb. Énekeljük el hát mi is! Az Úr énnékem őriző pásztorom . . .

A 90. zsolttárt, „Mózes énekét“, pedig abba a történeti keretbe állítottam bele előttük, mely a Mózes Nébó hegyi szerepléséről szól. Az Úr szava ez Mózeshez: Nézd meg, ami előttd van, lásd meg, amit végig küzdöttél azért, hogy elérjed népeddel együtt ezt a lábaidnál fekvő jövőt s azután halj meg. Mózes zsolttáros panasza, ezeket tudva, mennyivel érthetőbben hangzik előttünk, mikor így szól: Az embereket Te meghagyod halni. Az emberi élet bizonytalanságát, mégis a jól töltött élet feltétlen befejezettségét és az örök élet gondolatát kell a kísérő történetben szemléltetnünk. A Mózes esetét egyébként kitűnő párhuzamba lehet hozni a gyermekek előtt a háborus sorssal, mely elvisz számos olyan hőst, aki a szebb jövődőért küzdött anélkül, hogy ő maga élvezhetné már annak áldásait.

Hasonló módon volt megbeszélés tárgya a CXXXIV. zsolttár és még több más ének is. Ily módon foglalkoztunk néhány vallásos énekekkel a „Hozsanna“ c. gyűjteményből. Így tárgyalhatjuk meg a gályarabok énekét is. Stb.

3. Változatosság kedvéért egy egészen szokatlan módszert is követtem egy darabig ezen a téren. Egyik vallásórán osztályonkint körkérdéseket diktáltam le a növendékeknek, megkérve őket arra, hogy feleleteiket névtelenül juttassák hozzám a hét utolsó óráján, hogy így a legközelebbi vasárnapon, az ő feleleteik képezhessék megbeszélés tárgyát. A körkérdések ilyen tárgyakra vonatkoztak: Olvasmányaink; szórakozásaink; barátság; életrend; jellem stb.

Hogy képet adjak arról, hogyan állítottam össze egy-egy körkérdést, ideírom azokat s kérdéseket, amiket a „szórakozásaink“-ra vonatkozólag felvettem.

1. Gondold meg és írd le, hogy mik szoktak lenni a szórakozásaid.
2. Mit tartasz bűnös szórakozásnak?
3. Érzel-e különösebb kedvet a munkához, vagy úgy érzed, hogy inkább kívánod a szórakozást?
4. Mikor válik a megengedett szórakozás, szerinted, bűnös szórakozássá?
5. Van-e tapasztalatod arról, hogy bűnös szórakozást le lehet küzdeni?
6. Ha ebben a kérdésben valaki segítségért, tanácsért fordulna hozzád, miket mondanál neki?
7. Tettél-e már valamit azért, hogy másokat is lebeszélj arról, hogy bűnös szórakozást gyakoroljanak?

Bemutatok egy feleletet is, melyet egyik cserkész tanítványom az 5. és 6. kérdésekre így adott: „Ami a tapasztalatot illeti, nekem sok van. Én, mielőtt nem jártam gimnáziumba, rossz társaságba kevered-

tem. Mikor gimnáziumba jártam, még rosszabba. És ekkor meggondoltam a dolgot. A rossz társaságot elhagytam és a cserkészcsapatba léptem be. Itt igyekeztem magamon uralkodni. Kerestem a jó fiúk társaságát, különösen S. L. és B. J.-ét. És végül most már a bibliatanulmányozása is megváltoztatott. Másnak ezt a tanácsot adnám: váljék meg a rossz társaságától és óvakodjék rá gondolni, lépjen be a cserkészcsapatba, keresse a jó fiúk társaságát és velük szórakozzék . . .“

Érdekesebbnél-érdekesebb feleleteket kap ilyen úton-módon az ember, melyek jó részben őszinték, mivel a felelő inkognitója biztosítva van. S mindez élénk betekintést enged a gyermekek lelkébe s kitűnő kiindulási alapot nyújt arra, hogy egészen helyén való, szükséges és gyakorlati tanácsokkal lássuk el őket.

4. Más alkalmakkor nem írásban nyújtják be a fiúk véleményeiket egy-egy fontos kérdésre vonatkozólag, hanem élőszóval, együttesen beszélünk meg témákat, melyeket már jó előre közlök velük, hogy legyen idejük felettük gondolkozni. Így beszéltük már meg együtt a következő kérdéseket: Hogyan küzdhetjük le a haragot? Kikkel szoktunk civakodni? miért? hogyan lehetne azokat elkerülni? Iskolai hazugságok. Képmutatás. Miért nem szeretünk engedelmeskedni? Hogyan fejeleznék, ha én lennék a tanító? Hogyan szoktunk megváltozni akkor, mikor nem egyedül vagyunk, hanem tömegben, illetve társaságban? stb.

A fiúk szívesen szólnak hozzá a kérdésekhez és az ellentétes vélemények összezapásából mindig egy helyes állásfoglalásban való megegyezéssel távoznak el egymástól.

5. Az új, jubiláris esztendőben azt a feladatot tűztük magunk elé, hogy megismerkedünk magyar ref. egyházunk jelenének fontosabb eseményeivel, mozgalmaival, vezető személyiségeivel. Már is sorra kerültek: egyházkerületeink, főiskoláink, püspökeink, nagy férfaink és belmissziói mozgalmaink. Ha ezzel végeztünk, akkor egy-egy nagy magyar reformátorral fogom őket megismertetni, a regényes színezetű elbeszélés formájában és a jellemrajzra való fókuszálással.

Végül még megemlítem, hogy azt is szoktam tenni, hogy mikor a felső osztályú diákjaim körében Isten segítségével egy-egy ifjút sikerült megnyernem a lelki életnek, úgy, hogy az illetőnek már személyes tapasztalatai is vannak az evangélium felől, akkor az illetőt megkérem, hogy exhortáción szóljon valamit kisebb testvéreinek a maga életének a tapasztalataiból. Nagyon kedves dolog végig élvezni objektív szemlélő gyanánt: milyen buzgósággal és szeretettel tesz egy-egy ilyen ifjú bizonyosságot az ő Megváltójáról és hogy mennyivel jobban érti a módját annak, hogy társai nyelvén beszéljen és hogy mily ragyogás ül a gyermekek arcán, mikor egy-egy ilyen bizonyosságtételt meghallgatnak. Azonban az ilyen eseteket meghagyom ritkás, ünnepies alkalmaknak.

II. Arról már igazán csak rövidesen és egészen vázlatosan emlékezem meg, hogy a felsőosztályú növendékeimmel miket tárgyalunk meg. Egy féléven át pl. erről volt szó: mi a keresztyén jellem és hogyan szerezhető és őrizhető meg? Ezen a kérdésen belül szóba jöttek: a diákélet szokott bűnei; a megtérés; a kísértés lélektana; imádkozás; bibliaolvasás, keresztyén közösségben való élet és másokért való munkálkodás. — Egy másik féléven keresztül Jézus életét fejtegettük történelmi és lélektani alapon. — Egy harmadik félévet arra használtunk fel, hogy a diákélet problémáit vegyük vizsgálat alá. (Ez alatt a cím alatt volt már szó: tanulmányainkról; szórakozásainkról; a szerelemről; barátságáról; jövődő hivatásunkról stb.)

A jubiláris év megérkezéte velük szemben is kötelez arra, hogy az idén közöttük is többet foglalkozzam magyar ref. egyházunk múltjával, jelenével, sőt jövődjével is.

Azt persze mondanom sem kell, hogy mindenik összejövetelünkön énekelünk és imádkozunk is.

Losonc.

Gombos Ferenc.

Általános vezérfonal az egyházi énektanításhoz.

II.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II. Az ének a bibliában.

1. Az ó-testamentomból Isten választott népét úgy ismerhetjük meg, mint egy eleven, az Isten dolgai iránt fogékony népet, a melyben az értelem és az érzelem gyorsan közvetíték egymasnak kincseiket, hogy e nép kedélyvilágát bővítsék és a messiást váró szent reménység sugaraival átszőjjék. Az ó-testamentumi Izraelben, mint általában a keleti népeknél, az ének és zene, mint a közönséges szavakban ki nem fejezhető érzelmek tolmácsai, már a legrégebb időben feltalálhatóak. Ott vannak ezek az élet minden változatában, örömben, bánatban, a családi és a nemzeti életben. Tudnunk kell, hogy a régi zsidóknál a nemzeti élet alatt értenünk kell az egyházi életet is, mert e kettő egymással szinte elválaszthatatlan kapcsolatban volt.

Az Édenből kiűzött első család életét Ábel vére feketíti, a gyűlölködés és bosszúvágy e szörnyű pecsétje. Az első hőskölteményt is valószínűleg az első éneket, a melyet a lant és síp első feltalálójának, Jubálnak apja Lámekh készített, a mogorva bosszú érzelve sugallta: „Embert öltem, mert megsebzett, Ifjat öltem, mert megütött, ha hétszeres a bosszú Kainért, hetvenhétyszeres Lámekhéért.“ (1. Móz. 4; 23—24.) Sajnos, e szomorú nóta ma is ott zeng Kain minden fajzatának szívében. — Óh, mily fenséges munkát kellett Istennek végeznie a durva emberi lelken, amig végre úgy tudott énekelni, mint a zsoltáros Dávid!

A patriarchák korából keveset tudunk az énekről. Egy bibliai helyből következtethetjük, hogy az ének általános volt s helyet talált a családi tűzhely körül is. Mikor Lábán észreveszi, hogy Jákób búcsúzás nélkül eltávozott, utánna megy s így panaszkodik neki: „Miért futottál el titkon s loptál meg engem? Miért nem jelentetted meg nekem, hogy elbocsájtottalak volna *énekszóval, dob és hegedűszóval?*“ (I. Móz. 31 : 27.) Jákób utódai az egyiptomi rabszolgaság ideje alatt, a mely 400 évig tartott, valószínűleg megismerték az egyptomiaknak akkor már eléggé fejlett éneklését és hangszereit. Mikor a tizedik csapás után végre menekülnek Egyiptomból, a Verestengeren történt csodálatos átkelés után Mózes énekre hívja Izrael fiait s ez éneket előre mondván „éneklé Mózes és Izrael fiai ezt az éneket: Éneklek az Úrnak, mert fenséges Ő, lovat lovasával tengerbe vetett . . . stb.“ Azután Miriam, Mózes nőtestvére az asszonyokat gyűjté egybe s dobokkal kezükben táncolva énekelték a rabszolgaságból megszabadult nép első énekét. (II. Móz. 15. 1—21.) Mózesnek még két éneke van. Az egyik a 90. zsoltár; a másik Mózes búcsú éneke, az ő hattyu dala, a melyet Józsuával együtt énekelt „a nép füle hallására.“ E gyönyörű énekekben feltárja Mózes az Istennek népéhez való nagy szeretetét. Az Istennek gondja volt Izraelre, „örizte őt, mint a szeme fényét“ stb. Komoly szavakkal figyelmezteti a népet, hogy más Istent ne tiszteljen, mint ezt az egy, hatalmas, igaz Istent s ne ingerelje, ne bosszantsa Őt bűneivel.“ (V. Móz. 32.)

Az új hazában az első diadalok után Izrael népe megfeledezett Istenéről. A bennszülött és szomszédas pogányokkal folytonosan harcban állott s nem egyszer legyőzve, leigázva maradt volna, ha Isten nem gondoskodott volna olyan hősokról, akik ismét szabaddá tették a népet s biztosították függetlenségét. E hősök között találkozunk egy istenfélő, prófétanő alakjával, Debora-val, akit a nép bírónővé tett maga felett, (mert ekkoriban még nem volt a zsidóknak királya.) Mikor Deborah Barák segítségével egy nagy ellenségtől megszabadítá Izraelt, győző társával együtt énekekben dicsőítette Istent. Az ének egész terjedelmében olvasható a Birák K. 5. részében.

Az utolsó bíró Sámuel próféta volt. Az ő idejében látjuk első nyomait annak, hogy az ének és a zene a vallásos ihlet felébresztésére is alkalmazást nyer. Sámuel próféta egy sereg buzdgó embert nyert meg a prófétálásra s ez nem jövődő mondás, hanem tanítás, az Isten akaratának tolmácsolása volt. E próféták lant, dob, síp, és hárfá kísérettel prófétáltak énekelve. Ilyen próféták közé küldte Sámuel Sault is, aki később Izrael királya lett. (I. Sám. 10.) A bibliai tudósításból az tűnik ki, hogy az ének és a zene fontos tényező volt abban, hogy az Isten Lelke ihlesse a prófétákat. Később is, pd. Elizeus próféta, mikor egy alkalommal prófétálni akart, így szólt: „Hozzatok ide egy énekest: És mikor énekelt előtte az éneklő, az Úrnak keze lőn ő rajta és monda. . .“ (II. Kir. 3 : 15.)

Sámuel idejében tűnik fel Dávid is, akit a juhok mellől hivatott magához a zsidók első királya Saul, hogy hárfájával csendesítse le Istentől elfordult háborgó lelkét. Azt olvassuk erről: „És lőn, hogy amikor Istennek lelke (t. i. az Isten által Saulra bocsájtott kínzó lelki állapot) Saulon vala, vette Dávid a hárfát és kezével pengeté; Saul pedig megkönnyebbüle és jobban lőn s a gonosz lélek eltávozék tőle.“ (I. Sám. 16 : 14—33.)

Dávid azonban nemcsak hárfázni tudott, hanem a juhok legeltetése közben oly ügyesen megtanulta forgatni a parittyát, hogy, mint tudjuk, legyőzte Góliátot s később a kardot is oly vitézül kezelte, hogy a hősiességben túl tett magán a királyon is. Ez nem nagyon tetszett Saulnak. Ez volt az oka annak, hogy Saul a trónját is féltette Dávidtól s ezért előbb elűzte őt udvarából, majd halálra kereste a Juda hegyei közt bujdosó Dávidot. Dávid kiválóságát ugyanis a nép is észrevette és népdal támadt róla, amit egy alkalommal, mikor a király a filiszteusok elleni győztes csatából visszatért, tüntető módon énekeltek. „Mikor Dávid visszatért — írja a biblia — kimentek az asszonyok Saul király elé Izraelnek minden városaiból, hogy énekeljenek s közben táncoljanak dobokkal, vigassággal és tomborákkal. És énekelni kezdének az asszonyok, kik vigadozának és mondának: „Megverte Saul az ő ezerét és Dávid is az ő tizezerét. — Saul pedig igen megharaguvék és gonosznak tetszék szemei előtt ez a beszéd . . .“ (I. Sám. 18 : 6—8.)

Mielőtt Dávidról részletesebben szólnánk, még általában megjegyezzük, hogy a biblia több helyét is idézhetnők annak igazolására, hogy Izrael énekes nép volt. Énekekkel fogadták a harcokból hazatérő győzőket, mint Jeftét az ő leánya (Bir. 11 : 34: az ifjak a városok kapuiban összegyűlve énekelni szoktak, (Jer. Sir. 5 : 14); zengett az szüretkor, a lakodalmakon s a próféták sokszor ki kelnek azok ellen, akik súlyos nemzeti megpróbáltatások idejében is „hárfa mellett dalolgattak“. (Ám. 6 : 5. — Ezs. 5 : 11—12; 23 : 8—9. stb.) Nem hiányzott a siralmas ének sem a temetésekről. (II. Krón. 35 : 25.)

2, Dávid volt az, aki az éneklést az istentisztelet alkotó részévé tette. Ő rendezte különben a pusztai vándorlás után elhanyagolt istentiszteleti szokásokat, ő tette Jeruzsálemet az egyházi élet középpontjává az által, hogy ott állította fel a szent sátort a Sion hegyén (LXV. zsolt.) s abba hozatta szövetség ládát; mely egy ideig a filiszteusoknál, majd egy Obed-Edom nevű ember házában volt. E szövetség ládának Jeruzsálembe hozatala igen fontos előttünk, nemcsak azért, mert hogy ez nagy ünnepek keretében történt, s hogy Dávid táncolt örömeiben a szent láda előtt, hanem azért, mert erre az alkalomra készíté Dávid az *első zsoltárt, vagyis az első nyilvános istentiszteletre szánt éneket*. Mikor a ládát az arra rendelt rudakon a papok felemelték és vitték, már a menetben is énekeltek, mert Dávid úgy intézkedett, hogy a

léviták válasszanak maguk közül énekeseket „éneklő számokkal, lantokkal, citerákkal és cimbalmokkal, hogy énekeljenek felemelt szóval és nagy örömmel“. Mikor azután a ládát a szövetség sátorába helyezték, Dávid hálaáldozatokat mutatván be Istennek, azonnal intézkedett, hogy az Úr ládája körül legyenek állandóan léviták, akik „hirdessék, tiszteljék és dicsérjék az Urat, Izrael Istenét“. Ezek között Ásáv volt a fő, aki cimbalom kísérettel énekelt s aki maga is több éneket szerzett, a melyek bevétettek a Zsoltárok könyvébe is. Ezután olvassuk, hogy: „Azon a napon adott Dávid először éneket az Úrnak dicséretére Asáfnak (tehát mondjuk az egyházi énekkar vezetőjének) és az ő atyafiainak kezébe“. (I. Krón. 16 : 7.) Ez az ének a 105. zsoltár volt.

Dávid azután mindig szíven viselte az ének ügyét. Maga is sok zsoltárt készített s a lévita papok közül 4000-et rendelt arra, hogy az egyházi éneklést végezzék. Ezek 24 csoportba voltak elosztva s javadalmakkal voltak ellátva. Csak egy részük volt Jeruzsálemben, az, a melyik a szolgálatban sorra következett, mikor szolgálatukat elvégezték, elmentek a fővárosból a saját városaikba és jött helyettük a másik csapat. Dávid élete végéig nagy örömmel töltötte be Istentől reá bízott ama kitüntető rendeltetését, hogy örök példát adjon zsoltáiraiban Isten dicsőítésére, magasztalására, az igaz bűnbánatra s Istenhez térésre. Élete végén bizonyosságot tett, hogy ezt a nagy szolgálatot az Isten lelke által végezte. „Ezek Dávid utolsó beszédei — olvassuk Sámuel könyvében (II. könyv : 23 : 1—2.) BCUC/Cluj / Central University Library Cluj — Dávidnak, Izrael Istenének szózata, annak a férfiuinak szózata, aki igen felmagasztaltaték. Jákob Istenének felkentje és Izrael dalainak kedvence: *„Az Úrnak Lelke szólott én bennem és az ő beszéde az én szájam által.*“

Dávid vetette meg alapját az első egyházi énekgyűjteménynek, amelybe az ő zsoltárai mellé más vallásos énekeket is összegyűjtöttek, amelyek együtt alkotják a 150 részből álló „Zsoltárok könyvét“. Erről később külön fogunk szólni.

2. Dávid énekkara a Salamon által épített szép új templomban is dicsérte az Istent. Mikor a szövetség ládát behozták az új templomba, Asáf vezetése alatt az énekes leviták fehérruhában, cimbalmokkal, lantokkal és citerákkal az udvaron levő oltárnál állottak fel napkelet felől, „velük 120 kürtölő pap“ s úgy dicsérték az örök irgalmú Istent. (II. Krón. 5 : 23—13.) És a dicséret zengett kisebb-nagyobb buzgósággal s egyszer azután el is hallgatott, amikor maguk a zsidó királyok is elpogányosodtak s Nabukodonozor babiloni király lerombolta Jérusálemet s a templomot, a népeket pedig fogságba hurcolta. A 137. zsoltárból tudjuk, hogy a babiloni vizek mellett pogányok nógatták a zsidókat: „Énekeljete nekünk a Sion énekei közül“, ők azonban nem énekeltek idegen földön s a hárfákat szomorún a fűzfákra függesztették. A 126. zsoltárból tudjuk, hogy a bánat csak akkor ért véget, amikor a foglyok

ismét visszajöttek hazájukba. Csak 42360 főnyi gyülekezet jött vissza, köztük 240 „énekes férfi és asszony”. (Neh. 7 : 66—67.) Ezekkel a templom alapkövének letételekor s a felépített új kőfal felszentelése alkalmával találkozunk. Ez utóbbi ünnepélyen Nehemiás két nagy csoportra osztva „a hálaadást éneklő sereget” két ellenkező irányban a kőfal mentén útnak indítá őket. A két csapat az Isten házánál találkozott s ott folytatódott az ünnep. (Neh. 12 : 27—47.) Figyelemre méltó Nehemiás ama feljegyzése, (36 v.) hogy az énekesek „*Dávidnak, az Isten emberének éneklőszerszámaival*” kísérték az éneket. Ez csak úgy történhetett, hogy az énekes lévíták hangszereiket magukkal vitték a fogságba s ott megtanították fiaikat úgy az énekekre, mint a hangszerek kezelésére. Hiszen azok közül, akik a fogságba hurcoltattak, 70 év múlva alig térhetett vissza egy-kettő.

Ezután a lévítákról nem tudunk semmi különös dolgot. Jézus idejében valószínűleg ők is a Sadduceusok pártjához tartoztak, akik t. i. elfeledve nemzetük történetének, szent reménységének hagyományait a pogány Herodesek és a római helytartók kedvét keresték és hivatásukat nem szívvel lélekkel, hanem csupán a fizetésért teljesítették. Az a lévita is, akit Jézus említ az irgalmas Samaritánusról mondott példázatában, (Luk. 10 : 32.) egy szívtelen embert állít elénk, aki szerencsétlenül járt felebarátját nem hogy segítette volna, hanem kikerülte. Flávius József, zsidó történetíró feljegyzi, hogy II. Agrippa idejében az énekes lévíták és a többi alsóbb rendű papok azt kérték és el is nyerték a királytól és a főtanácstól, hogy ők is olyan ruhában járhassanak, mint az áldozó papok. Hiúságuk nem sokáig gyönyörködhetett a magasabb rangú öltözetben, mert, ahogy Jézus megjövendölte, Jeruzsálem s a templom elpusztult s vele együtt megszűnt a lévíták éneke s zenéje.

4. Szólnunk kell most már arról, hogy *hogyan* is énekeltek ezek az ó-testamentumi énekesek? Nagyon furcsán. Azt hiszem, hogy mi nem szívesen hallgatnók őket, s bizonyos, hogy ők sem találnának semmi szépet a mi modern éneklésünkben. Nekik teljesen más felfogásuk volt az énekről s zenéről, mint nekünk van. Mi rendszeren költeményt, verset szoktunk énekelni, — ők is költeményt énekeltek, csak hogy ők nem rímekkel s ütemekkel szabályozták a verssorokat. Az ő költészetük abban állott, hogy egy gondolatot, egy mondatot több féle formában ismételték úgy, hogy az ismétlés vagy csupán más szavakkal fejezte ki ugyanazt a gondolatot, vagy megvilágosította, vagy kibővítette azt. Pd. :

„Örvendeztetek Istennek, a mi erősségünknek.
Újjongjatok a Jákob Istenének!”

vagy :

„Útjaidat Uram ismertesd meg velem,
Ösvényeidre taníts meg engem!”

Íme a második sor az első ismétlése.

Továbbá mi az énekben szintén ütemekhez, taktusokhoz vagyunk szokva. Ők ezt nem ismerték. Mi a legszebb éneknek azt tartjuk, amiben több öszhangzó hangmenet van; öszhangban szeretjük az éneket s a hangszereket is öszhangban! Náluk öszhang nem volt, t. i. ők mindig, egy hangot énekeltek, úgy értvén a dolgot, hogy az énekesek a hangszerek különböző oktávokban, de mind egy hangon hol magasabban, hol mélyebben, ahogy a dallam kívánta. „A kürtölőknek és éneklőknek tisztök vala *egyenlőképen* zengeni az Úrnak dicséretére és tiszteletére. (II. Krón, 5:13.) Képzeljük el tehát Dávid énekkarát, működni kürtökkel, húros hangszerekkel és dobokkal. Azt hiszem, ez az impozáns zaj igazán félelmet keltő lehetet! De nekik ez volt a szép, mert szebbet nem ismertek.

Valószínű, hogy az énekkar énekéhez néha a gyülekezet is csatlakozott, vagy néhol felelgetett, énekelve az ismétlődő sorokat. Lehet, hogy pd. a 136. zsoltár éppen azzal a céllal iratott, hogy a benne huszonhatszor előforduló „mert örökké való az ő kegyelme“ refrént a gyülekezet énekelje.

Ezt az említett éneklés módot átvették a zsidóktól az első keresztyének s úgyszólván az egész középkoron át csak nagyon lassú lépésekkel haladt előre az ének és a zene fejlődése, míg végre eljutott a több szóllamú, ütemes s a mi fogalmainknak megfelelő öszhangzatos énküléshez.

5. Az új-testamentum első éneke angyali ének, amely békeséget hirdetett Bethlehemi mezőm. Merő ellenére a Kámi Lámekh énekének. S míg Lámekhet oly könnyen, addig ez angyali éneket oly nehezen tudja megtanulni az emberiség. Dicsősség a melyben Istennek, békesség a földön a jóakarátú embereknek! Ez a Krisztus eljövételének célja, híveinek szent hite s reménye. A keresztyén ének az Istennel s önmagával megbékélt ember hálaadó dicsérete.

Jézus maga is szerette az éneket, megfigyelte a játszó gyermekek énekét (Máté 11:16—17.) s ő is énekelt tanítványaival együtt. Az utolsó vacsora után az olajfák hegyére a Getsemáné kertbe indulva dicséretet énekeltek. (Máté 26:30.) Szerettek énekelni az első keresztyének is. Pál és Silás a filippibeli börtönben éjfél tájban „énekeltek dicsőítik az Istent“. (Csel. 16:25.) Az apostolok az új-testamentumi leveleikben többször buzdítják híveiket éneklésre. „Öröme van-e valakinek köztetek? — mondja Jakab (5:13) — énekeljen!“ Pál apostol arra tanítja az Efezusbelieket, hogy egymásközött zsoltárokbán, dicséretekbén és lelki énekekkel énekeljenek, „dicséretet mondván szívetekben az Úrnak“. (Ef. 5:19. Kol. 3:10.) Szívünkben mindenkor zengenie kell az Istent dicsérő éneknek. Örölnünk kell Istenben a Krisztus által! Gyermekei hittal s alázattal vigyük elé szívünk háláját, örömét s ha kell fájalmát a mi énekünkben. Tanuljuk meg ezt jól itt e földön. Fakadjon az ének szívünk mélyéből legyen az elsősorban „lelki“ ének, amely lelkünket

ragadja s emeli ahhoz, aki szintén Lélek. Így készüljünk arra a dicső szolgálatra, amikor ott az örök élet honában, az üdvözültek seregében „új éneket“ fogunk énekelni, azt az éneket, „amit más meg nem tanulhat, csak az a száznegyvennégyezer, akik áron vétettek meg a földről“. Pedig milyen egyszerű ez az ének: „Méltó vagy, hogy elvedd a könyvet s megnyisd annak pecsétjeit, mert megöltél s megváltottál minket Istennek a te véred által, minden ágazatból és nyelvből és népből és nemzetből és tettél minket a mi Istenünknek királyokká és papokká és uralkodunk a földön.“ (Jel, 14 : 3. és 5 : 9—10.)

Forgács Gyula.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A szekták keletkezésének okai.

A Kálvin-Szövetség 1917. januári budapesti lelkesi konferenciáján tartott előadás.

II.

Át kell azonban térnünk a minket közelebbről érdeklő kérdésre: hogy ezen egyetemes okok mily mértékben találhatnak kivirágzásra talajt a mi jelenlegi magyar prot. egyházunkban? Miért találnak egyáltalán? A kérdés tehát: *Mik a szekták keletkezésének okai egyházunk jelenlegi lényegében és szervezetében?*

Mindenekelőtt világos az, hogy az emberi lélek sokfélesége, fejlődési skálájának szinte kimeríthetetlen szín- és árnyalat-gazdagsága folytán az emberi functiók szövedékén átsúgárzó vallásos ösztönnek örök időig mindig lesznek szektárius kitörései, még akkor is, ha a történeti egyház hivatásának legnagyobb magaslatán áll is. Ennélfogva a szekta fellépéséért mindig és nem teljes mértékben a történeti egyház a hibás és felelős. Sőt egyenesen úgy szeretném felállítani a problémát, hogy a tört. egyháznak mindenkor gyógyító és védelmező szerepet kell betöltenie a lélek ezen tőle függetlenül is fellépő betegségével szemben. Mintahogy az orvos se oka egyenesen a betegség fellépésének, de kötelessége azt tőle telhetőleg megakadályozni s ha fellépett, gyógyítani. De viszont, hogy ennél a hasonlatnál maradjunk, jól tudjuk, hogy a szervezett, lelkiismeretes közegészségügyi tevékenység mennyire megelőzheti a ragályok, epidemiák fellépését, mert az egészség légkörét teremti meg, a melyben a baj csirái elpusztulnak. Ép így az egyház is megteremtheti azt a lelki légkört, melyben a lélek vallásos ösztöne egészségesen fejlődhetik. Amint a közegészségügy elhanyagolása esetén fellépő betegségekért igenis felelősség terheli az egészség őreit, úgy az egyházat is ilyen értelmű felelősség terheli a szekták terjedéséért. Mert arról megint biztosak lehetünk, hogy a mely egyház kebelében a szektáskodás tartósan és növekvő mértékben üti fel a fejét, ott baj van magában az egyházban, ott múlasztásokkal, hibákkal állunk szemben, melyeket orvosolni kell. Ez a mi egyházunk esete is, melynek kebelében a szektáskodás megdöbbentő mértékben lépett fel az utóbbi időkben s egyes vidékeken egyenesen megtámadta a gyülekezet életgyökerét. Ha itt okokat keresünk, sohase tévesszük szem elől azt, hogy ezen

okoknak *egyes* lelkipásztorok, *egyes* vezetőtestületek működésében, jellemében való kutatása, hogy úgy mondjam, piszkálása céltévesztett és kicsinyes dolog lenne. Nem egyes emberekben van a hiba általánosságban; magának *a református egyháznak jelenlegi karaktere, szelleme és szervezete* hordozzák a baj csiráit. Ha nem így volna, akkor a gyógyulás reményéről le kellene mondanunk. Jóllehet a szekta egyes gyülekezetekben ütközik ki, de azért sohasem úgy kell nézni, mint azon gyülekezet speciális betegségét; ez a szempont a védekezésnél kerül előtérbe; az *ok* megállapításánál mindig túl kell nézni a tüneten, be az egyetemes, általános gyökérbe, melyből a tünet fakadt: a szektát mint az *egész egyház betegségét* kell megítélni. Ez persze nem jelenti azt, hogy egyénekben is ne lehetne hiba, de másfelől igenis jelenti azt, hogy kiváló lelkipásztorok és vezetőtestületek mellett is felléphet a baj, mert oka nem bennük van, hanem rajtuk túl, az egyház egészében. Megint másfelől, ha egyetemes egyházunk kritikájáról van szó, az általános megállapításoknál a *túlnyomó* jelenségek képezik a kritika alapját és épen ezért nem szabad a kritika élet, ha az becsületes és gyógyítószándéku, eltompítani azzal, hogy hiszen nem talál *minden* lelkipásztorra és *minden* gyülekezetre; hogy vannak fényes és tiszteletreméltó kivételek. Hála Istennek, hogy vannak: ez adja meg a reménységet nekünk arra, hogy nem hiába beszélünk; de egyéni kivételeknek megint nem szabad egyetemes gyógyításra váró nyavalyák és sebek tisztánlátása elől elkápráztatni szemünket. Mikor múlt nyári Los Angeles konferenciánkon az egyházfegyelem kérdésével foglalkozva, annak szükségességét egyházi közszellemünk egyetemes romlásával indokoltam és e romlás tüneteire általánosságban rámutattam, némelyek túlsötétnek látták a képet és igazságtalannak; — rámutattak arra, hogy maga az állapotok bírálása már javulásra mutat, rámutattak az itt is, ott is ébredező kálv. öntudat felvirágzására a gyülekezetekben. Kritikámból akkor sem hiányzott a szeretet, sőt csakis az volt benne; és ez az aggódó szeretet nem látott egyetemes, általános, gyökérből induló és teljes újjáébredéssel biztató lendületet a mi egyházunkban; de a meglevő jót, hallgatva is, feltételezte és elismerte, mint épen azt az alapot, amelyen el lehetett mondani azt, ami még nem jó. Most is, általános református egyházi bajokra mutatva rá a szekták keletkezésének okainál, abban a hitben bátorodom ezt tenni, hogy egyfelől itt egy jobb jövőndő zálogát nyújtó testvéri közösségben szólhatok, másfelől, hogy az összes jobb törekvések dacára, épen mi, a törekvők, érezzük legjobban gyöngeségünket és orvoslásra váró egyetemes betegségeinket.

1. A szekta keletkezésénél első egyetemes okul *a vallásos ösztön kielégítetlenségét* állapítottuk meg. Megjegyeztük, hogy az egyház létjogát épen ennek az ősi, mystikus, irracionális, egyetemes életösztönnek, mely a végtelenre és tökéletesre tör, a táplálása, építése, egész-

séges, életformáló irányítása és védelme adja meg. Az egyház, egy nagy magyar bölcselelő szerint (Böhm) elsősorban arra van hivatva, hogy kőfalat formáljon a hit gyöngéd égi palántája körül, a mely védi addig, a míg kifejlődhetik és megerősödhetik, az élet viharai ellen. E negatív feladat megállapítása mellett látnunk kell az egyháznak a másik, pozitív feladatát is: e mennyei virágnak gyümölcsé, életté érlelését. A magyar protestantizmusban, intelligenciájában és népében egyaránt, egész általánosságban azonban a vallás ezen mélységes, benső gyökerekből kihajtó mennyei palántáját hervadozni látjuk. A magyar prot., főleg a kálvinizmus életerejét ma is még mindig olyan jelenségekben látjuk megnyilvánulni, amelyek nem a mennyei tőből hajtanak ki. Határozottan nélkülözzük és keveseljük a magyar kálvinizmus egészében a tisztán vallásos erőt és lelkiületet. El van színtelenedve a kálvinizmus *vallásos* jellege, *vallásos élettípus* volta. Ennek az oka az egyházban, az egyház tevékenységeiben: igehirdetésében, vallásos nevelésében, kultuszában és gyülekezeti munkájában keresendő. Két jellegzetes irányzatot látunk működni egyházunkban; föltétlenül tiszteletreméltó módon igyekezve az egyház fentebb leirt kettős feladatának betöltésére. Az egyik a *kálvinista ortodoxia*, amely az egyház negatív feladatát tölti be: maszsziv dogmáinak hatalmas bástyaköveiből rak kőfalat a hit gyöngéd égi palántája köré; azonban elzárja ezzel tőle a személyes vallásos élmény éltető napfényét. A másik a kálvinista egyházban élő *szabad evangéliumi mozgalmak* vagy a vele rokon irányzatok, a melyek talán nagyon is reábocsítják ezt a napfényt és nagyon is eltávolítják ama szent falakat. Ennek a két tényezőnek benső lényegében lüktető két hatalmas, drága életenergia: az egyiknek történeti, tradicionális, a másiknak személyes, benső ereje valami várvavárt, szent synthesisben egybeolvadva, lenne a jövő nagyságának záloga. Hogy egyeseknél van, volt, lesz és lehet ilyen synthesis, az kétségtelen: de hogy ez általános lehessen, annak van egy nagy akadálya a magyar kálvinista egyház jelenlegi életében és ez *egy átöröklött, sivár egyházi racionalizmus*, a vallás halálos penésze és betegsége. Mert épen azt, amire nekünk ma újból égető szükségünk van: *az erős történeti öntudaton felépülő, lobogó személyes vallásosságot*, ezt ölte meg a racionalizmusnak ez a penésze. Legyünk bátrak és mondjuk ki, hogy ez a racionalizmus, amely nem filozófiai értelemben vett enevü szellemi irányzat, hanem egy sivár és szellemtelen lelki betegség, lényegében *hitetlenség*, nem *vallásellenesség* épen, hanem *vallástalanság*, vallásos vérszegénység, hitbéli koldusság. Oka az, hogy a léleknek elsorvad az örökkévalóság, az élő Isten felé forduló titokzatos gyökérszála, elszakad az a fonal, mely földi létünket a láthatókon túl levő reálitáshoz fűzi. Ez a racionalizmus egy rossz értelemben vett „józsátság”, mert ideáltalanság, a láthatókhöz való nyomorúlt tapadás. Ez a lelkiület az egy-

ház életfejlődését magábarejítő vallásos dogmafejlődésben, világnézeti kifejezésben, a történeti kialakulás folyamatában nem tud gyökeret verni; nem látja meg benne az örökkévalót, a saját örökkévalóságba lendülését, nem tudja értékelni azt; ezért van az, hogy az egész kálvinista múltban csupán a politikai, nemzeti küzdelem izgatja; a jelenben pedig nem tud egyebet nyújtani száraz, erőtlen morálizálásnál, mely a szívet meg sem rebbenti. Mit jelent ez: *kálvinistának lenni?* a mának ez a legégetőbb problémája reánk nézve és erre a problémára nem tud más feleletet adni ez az irányzat, mint vagy azt: vastagnyakú magyarnak lenni, vagy azt, hogy liberálisnak lenni, bizonyos értelemben. Azt nem tudja felelni, meg se érti, hogy kálvinistának lenni: Isten akaratának élni egyedül, Istenért harcolni, az ő kizárólagos uralkodásáért küzdeni a földön. Ma már ez a szellem, Istennek hála, a lelkipásztorok közt elvesztette kizárólagos uralmát, de magát a kálvinista társadalmat csaknem egészen hatalmában tartja. A következménye a kálvinista öntudat elsorvadása lett a magyar földön. De habár a lelkipásztorok között veszt is eddigi hatalmából, aminek az Isten kegyelméből kétségtelenül egyik jele ez a mi konferenciánk is, azért igen nagy többségüket még fogva tartja, s a mi a legfájdóbb, végzetesen üli meg még ma is különösen a kálvinista *vallástanítást* és *igehirdetést*. Nem céлом erről bővebben beszélni, csak rámutatok arra, hogy a magyar református egyházban a *gyülekezeti munka* speciális *lelki* vonásai határozottan azért hiányzanak, mert egy ilyen szellemből fakadt gyümölcstelen vallástanítás és igehirdetés még a lehetőségét is kizárja annak, hogy a gyülekezetben igazi lelki kérdések felmerülhessenek. Nincs igazi kálvinista lelkipásztori munka a gyülekezet életében, mert hiányzik az azt tápláló lélek maga. Most már csak a tradíciókon, szokásokon rágódó lelkek azok, akikben a hosszú időközön át elaltatott, elsorvadt mélyebb vallásos ösztön ilyen tápláltatás mellett nem elégedetlen. De még ezeknél is örökösen ott kell kísértenie a veszedelemnek, hogy felébred és elégedetlenkedni kezd. Azoknál a szegény, sajátságos lelkeknél azonban, akiknek rajzát az első részben próbáltuk adni, akikben a mystikus sovárgás természettől fogva erős és élénk, állandó és fokozódó elégedetlenséget és egyre kínosabb sóvárgást vált ki az ilyen egyházi szellem, sőt folytonos tápot ad az erős vallásos ösztönű léleknek az elégedetlenkedésre. *A szektáskodás e főoka tehát, sajnos, feltalálható a mi egyházunkban.*

2. A szektáskodás előállításánál ezzel párhuzamosan láttuk fellépni a vallásos természeténél fogva *erős, bár egyoldalú erkölcsi ösztön kielégítetlenségét is*. Nemcsak a szokatlan erejű és színezetű vallásos ösztön, de az ugyanilyen erkölcsi ösztön is, szoros egységüknél fogva, érvényesül a szektábalépésnél. Egyházunk mai szelleme ennek az erkölcsi elégedetlenségnek is tápot ad. Ennek oka a mi *ref. gyülekezeti szellemünk*, melynek eredtető szálai éppen a vallásos ösztön sorvadásába

vezetnek vissza. Ez a mi konferenciánk is, melynek különös gondját képezi a kálvinista életprogramm felállítása, jó bizonyosság amellett, hogy az *öntudatos kálvinista erkölcsi élettypusnak* mély és fájdalmas hiányát érezzük. Igen, mert arról föltétlenül meg kell lennünk győződve, hogy egy ilyen erkölcsi élettypus csak a *hit mélységeiből* származhatik. A kálvinista élet csak a kálvinista hit vetülete lehet. Ha pedig ez a hit sorvad, nem ápoltatik, akkor az erkölcsi élet is sorvad, illetve idegen és alacsonyabb ideálok sodrába kerül. Maga az egyházi igehirdetés és nevelés is, ha munkája nem fakad a hit mélységéből, csak bizonyos *általános, szintelen és lapos morált* tud hirdetni, amelynek legjellemzőbb vonása az élettelenység, a kedélyre való teljes hatástalanság. Nem tud így kialakulni a gyülekezet kálvinista erkölcsi szelleme és erkölcsisége hovatovább valami *világi*, elvtelen jelleget őlt. A becsületről, tisztességről, igazságosságról etc. elfogadott általános társadalmi elvek fogják erkölcsi világuk tengelyét formálni, de büntudat, felelősség, ítélet, önfeláldozás, a keresztyén erkölcsi világ komoly alapjai teljesen hiányoznak. Honnan is kerülnének elő, ha gyökerük: az örökkévalóság szomjuhozása és hite eltemetetik? Gyülekezeteink általános erk. élete pedig épen ezt mutatja. Az egyház által hirdetett erkölcsi eszmény maga is kívül marad a speciális kálvinista körön, a gyülekezeté még inkább. A világért sem mondhatjuk azt, hogy egyházunkban a világi mértékkel mért erkölcsiség más egyházakkal, vagy általában a társadalommal szemben hanyatlást mutatna, ha nem jobb, nem is rosszabb azoknál, azonban nincs semmi speciálisan kálvinista jellege, valóságos mélysége s így megszentelő hatása az életre. Egyházi szempontból csak ál-ethika ez, s amennyiben egyházi ethika, csak megcsontosodott formája átöröklött szokásoknak. Sőt épen úgy áll a dolog, hogy a világ mértékének tág keretei közé ugyancsak becsúszik a keresztyénellenes bűnök egész légijója, hiszen a világ a becsületesség fogalmával nem tartja kibékíthetetlen ellentétnek a legtöbb olyan bűnt, amely keresztyén szempontból egyenesen becstelenség is lehet. Valaki lehet „becsületes“ a világi dolgokban, hivatalában, munkájában amellett, hogy istentelen dorbézoló életet él, lehet tisztességes úr és parázna; nem csukják le azért, mert részegeskedik, ha különben be nem veri a fejét a barátjának, és így tovább. De épen azoknak a vallásos ösztöntől erős erkölcsi ösztönű lelkeknek, akiknek erkölcsi világában a büntudat, a felelőség, az ítélet, az örökkévalóság foglalják el a centrumot, akik a maguk módján az erkölcsiség alatt a szentséget értik és igényelik, válik örökös elégedetlenség és utálat tárgyává, hazug képmutatássá ez az egyházi erkölcsiség. Ilyen lelkeket hajt aztán a szentség keresése a szektába, mert az egyház és a gyülekezet nemcsak ki nem elégítette őket, de egyenesen ingerelte erre. Különösen akkor, ha a világszerint gazdag, öntelt gyülekezet ez erkölcsi sivársága a megvettetés, elnyomás súlyával nehezedik ezekre a lelkekre. Abban a vádban,

amit a szektábalépő hangoztat, hogy a ref. egyház nem ad erőt a szentséghez, hogy csak prédikálja a jót, de nem fejleszti és támogatja, hogy csak a szájával szeret, de szíve távol van a megtört lélektől, nagy igazság rejlik, mert a gyülekezet természetlen erkölcsi élete, mely az ellenszenvet kihívta, egy bizonyos irányban az egyház teremtménye volt. Ezt nagyon jól meg kell fontolnunk a jövőben.

3. Láttuk a szekta keletkezésének egyetemes okainál, hogy ez a kielégítetlen erős vallásos és erkölcsi ösztön az illető lélekben mindig *egyoldalú, korlátolt, kiműveletlen és homályos intellektuális képességgel párosul*. A világnézet tisztulatlansága és bizonyos irreálitása mindig ott szerepel a szekta keletkezésénél. A vallás mindig világnézetté lesz, különben nem lehetne életformáló erővé. A szekta mindig azoknak a vallása, akik nem képesek kellő világossággal tájékozódni a valóságban, nincs erejük a jelenségek megnyugtató oki és céli rendezésére, akiknek Dickens szavaival „a világban minden olyan zavaros”. Ennélfogva világképeik megteremtésében döntő része van az értelmi képességgel salakos keveredésben levő ábrándozó fantáziának. Ezért is hajlanak olyan erősen a világgellenes, apokalyptikus, a mindent véglegesen megoldó, transcendens, mystikus gondolatok felé. Meg kell engednünk, hogy ez a hajlandóság, illetőleg ez a korlátoltság némileg a lélek veleszületett elnyomorodása, amit talán teljesen megszüntetni lehetetlenség. Azonban kellő gondozás és nevelés mellett mégis okvetlen felemelhető bizonyos fokú tisztultabb és nyugodtabb régiókba. De ami a fő, ez a lelki elsötétedés a körülmények nyomása alatt akkor is előállhat, ha az intellektuális képesség kiművelése elhanyagoltatik, ha az erős vallásos és erkölcsös ösztönű ember intellektuális téren elszigetelt, elhagyatott életet él. A szekta számára kiváló talajja lesz a kiműveletlen és kulturálatlan néplélek, különösen külső körülmények nyomasztó terhe alatt. A református egyházat jelenleg súlyosan érinti az a vád, hogy kulturális erejét és jelentőségét a nemzet életének egészére nézve elveszítette. Nem is szólok arról, hogy az intelligenciára nézve mennyire jelentéktelenné vált irodalmi, művészeti, tudományos etc. tekintetben, csak egyszerűen arra mutatok rá, hogy *nincs protestáns, kálvinista népkulturánk*, hogy a népnevelésben nincsenek többé speciális eszményeink és így nincs is kálvinista népnevelés. Iskoláink feladogatása az államnak már a gyermek és ifjú-generációban lehetetlenné teszi egy egészséges kálvinista népművelés megalapozását, a felnőtt gyülekezet rendszeres tovább művelése pedig, egyetemes egyházi feladatképpen absolute ismeretlen fogalom. Az egyház nem folytat igazi kulturális munkát, ez eltagadhatatlan tény. Ehez nem elégséges a szövetkezeti és gazdasági tevékenység, amelyben a református lelkipásztori munka háromnegyedrésze kimerül. A kálvinizmusnak, mint a protestantizmus hordozójának, mint ama cél testté vált intézményes képviselőjének, hogy *önálló vallásos*

személyiségeket neveljen az Isten dicsőségére, minden egyházak között legfőképpen elodázhatatlan kötelessége az, hogy *kultúrtényező*, még pedig döntő jellegű, legyen a nemzet életében. Kultúra-teremtő és fejlesztő hatalommá kell lennie, mert önálló és magasrangú *világnézetet* képvisel. Több helyt hangsúlyoztam már azt a meggyőződésemet, hogy a protestáns kálvinista egyház akkor élte virágkorát, amikor *nép kultúrát* tudott teremteni és ebben volt igazi nagy jelentősége a múltban. Ma pedig, mint világnézet, elszakadt a nép szívéből, a nép lelkét megtermékenyíteni képtelen. Egyházunk nagyon szűkre szabta a saját feladatát. Megelégszik a templommal és az iskola heti 2—3 vallásórájával, amit sokszor még sokall is. Nagy előny, ha a vallásos estélyek, felolvasások még megtartatnak. De ez az egész. Pedig ahoz, hogy speciális célját elérje, hogy híveit *önálló* vallásos személyiségekké nevelje, óriási előkészítő kulturális munkára van szüksége. Akármit mondanak is a tétlenség párnáin heverők a papi kötelesség határaitól, nekünk népnevelőknek, nemzetnevelőknek kell lennünk. A mi vallásos eszményünk és ethikai ideálunk oly nemes és magas, hogy annak megvalósításához művelt és öntudatos lelkek kellenek. Mihelyt egy egyház kultúrtényező akar lenni, és kell, hogy az legyen, a nevelés széles és egyetemes alapjára kell helyezkednie. Ez a nevelés elsősorban *intellektuális*. Nem csak elszórt ismeretek közlésére, hanem a *nép világnézetének felemelésére* vonatkozik, melynek eszköze nem annyira egyes ismeretek nyújtása, mint inkább az *értelmi erő* és az ismeretszerzési módszer kiművelése, megerősítése és megszerveztetése. Az értelem felszabadítása, kinyitása és kitágítása, a tudás megszerettetése, az igazság iránt érzék és lelkesedés fölkeltése: ez az, ami itt az egyházra vár. Ez a munka semmit sem ér az egyház vallásos életereje nélkül, de azzal együtt, annak szolgálatában hatalmas eredményekre vezet. Addig, amíg híveink értelmi világa, ismeretköre, ítélkezése, világnézete közönyös és elhanyagolt területek maradnak számunkra, addig nem csodálkozhatunk, ha a sötétben ülő nép megtévedt vallásos ösztöne lidércfény után fut és szektáskodásban keres kielégítést. A szektának nincs jobb talaja a lelki homálnál, de nincs nagyobb ellensége, *mint az értelem szabadsága, tisztasága és fejlettsége*.

4. A nép kulturális elhagyatottsága, világnézetbeli korlátozottsága és tudatlansága az oka a szektáskodás keletkezésénél annak, hogy a Biblia *betűjében* fedezi fel a megváltó erőt és hogy a szentírást úgy tekinti, mint valami varázskönyvet. Persze, mert nincs fogalma se a Biblia történetéről, a benne lezajlott óriási vallásfejlődésről, nincs kiművelt érzéke az Írás történetiségének, emberiségének és ebben fölragyogó isteni voltának megragadására. A Biblia előtte nem élet, hanem egy varázsszer. Ámde csoda-e ez? Mit tett a mi egyházunk, a Biblia egyháza arra nézve, hogy a Szentírást valóban közel hozza a nép szívéhez? Hiszen legújabb időkig a hívek csak vasárnaponként

kiszakított textusokat hallottak belőle, mint a hogy a doktor ki-kiszakít egy-egy recipét a notesszéből: mi is lehet benne; mért és hogy is van? — nem tudhatni. Nem-e mi magunk is szinte eféle varázsszerképen kezeljük a Szentírást, mikor kiszakított verseire bölcs vagy nem bölcs prédikációkat építünk, ha ugyan reájuk építjük azt is. Csak a legújabb időkben hallunk ismét bibliatanulmányozásról, családi biblia-órákról, vasárnapi iskolákról. De még micsoda óriási munka vár itt az egyházra! Hiszen a Biblia egy óriási, kimeríthetetlen világ, melyben kihalt kulturák rétegei, egy világfejlődés történeti menete fekszenek előttünk; egészen szektába illő gondolat volna azt hinnünk, hogy a Biblia megértéséhez és életté tételéhez nem kell semmi előkészítő munka. Óriási munka kell, melynek módjairól nem az én dolgom beszélni, csak azt kell megállapítanom, hogy egyenesen kizártnak tartom egy egyénre nézve a szektábalépést, ha a Biblia valódi légkörébe egyszer bele lett vezetve. Ha a Biblia elszakadt a nép szivétől, még inkább, teljesen elszakadt a *theologiai tudomány*. Sajnos, ez az elszakadás ma már a művelt világi elemnél is teljes. A magyar theologiai tudomány bezáratott az egymástól is elzárt theológiák kapui mögé. Aféle érthetetlen és haszontalan „elvonat” bölcsességé lett a világiak szemében. Nem képes sem a magyar tudományos életbe bekapcsolódni s azt megtermékenyíteni, sem eredményeiben, nemes népszerűsítés ruhájában lehatolni a nép lelkéhez. Ma már minden tudomány érzi azt a kötelességet és látja a nihetetlen hatását annak, hogy a nép lelkéhez hozzá kell férköznie. Ma már minden tudomány világnézetté akar lenni és be akar folyni a nép életébe. Különösen látjuk ezt a természet- és társadalomtudományoknál. A theologia oly messze áll ma még a műveltektől is, hogy szinte el sem tudjuk képzelni, lehet-e egyáltalán termékenyítő hatása a néplélekre? Mindent összefoglalva megállapíthatjuk, hogy egyházunk azáltal is okot szolgáltat a szekták létrejöttéhez, hogy kulturális, nevelői tevékenységét nem folytatja szervezett és öntudatos erővel, ez által mint világnézet, idegen marad a nép lelkétől és talajt szolgáltat a kimüveletlen elmék vallásos eltévelyedésére.

5. Említettük, hogy az egyházzal való elégedetlenséget e sötét lelkeknél néha a *pappal való elégedetlenség* okozza, illetve az egyháznak a pappal való összetévesztése. Mivel a kálvinista papnak nincs meg az a hatalma, amely épen a mystikus lelkekre nézve oly lényeges hatással van a katolikus papnál, mivel a kálvinista pásztor nem képviseli, nem hordozza a szentséget másképp, csak személyes ethikai jellemereje szerint, s nem gépiesen ráruházott isteni kölcsönképen, szóval, mivel a kálvinista papból hiányzik a természetfeletti vonás, önhibáján kívül oka lehet azon lelkek elégedetlenségének, a kiknek fantasztikus materializmusa benne akarja érzékelni az érzékelhetetlent és ezért soha meg nem bocsájtja a kálvinista lelkipásztornak, hogy *csak ember*.

Égy katolikus papnak mindig hamarabb megbocsájtják a tévedéseit és botlásait, mert az a szentség, amelyet képvisel, nem tartozik szorosan az egyéniségéhez és annak dacára is szentség marad, ennél fogva nála mentőkörülmény lehet az, hogy *ő is csak ember*. Ebből azonban következik egy nagy tanulság reánk nézve. Mi tudjuk és nem hogy tagadnók, de erélyesen hangoztatjuk, hogy a kálvinista lelkipásztor *ember*, de nagyon erőteljesen kellene azt hirdetnünk az életünkkel, hogy mégsem *olyan ember*, mint a többi, annál a szorosabb személyes kapcsolánál fogva, a melyben Istenével és Megváltójával élnie kell. A lelkipásztornak *egész* élete, minden, de minden pillanata arra van szentelve, hogy a hitben folytonosan erősödve, belegyökerezne a Lélek örökkévaló világába; neki ezenkívül nincs más gondja és *ez*, csakis ez különbözteti őt meg híveitől. A jóra való *törekvés* mértékében és az arra való teljes elszántságban van tehát a lelkipásztor elsőbbsége. Most már, ha a lelkipásztor nemcsak hogy felette nincs hívei lelki nivójának, de egyenesen alatta marad, méltatlanná lett hivatásához és el nem kerülheti azt, hogy a gyülekezetben a pusztulás és rombolás okává legyen. Azonban hála Istennek, annyira nincs jogunk, mert okunk a szektáskodás okát egyházunkban itt keresni, hogy ha még lennének is egyes elszórt esetek, a melyek talán ide volnának visszavezethetők, nem tekinthetnők őket egyetemes, általános okoknak, hanem csak olyan tüneteknek, melyeket adott esetekben, radikális módon kellene gyógyítani. Van azonban itt mégis valami egyetemesebb, magában egyházunk jelenlegi szellemében és szervezetében rejlő baj, amely a papnak az egyházzal való helytelen összetévesztésére, s ebből kifolyólag magával az egyházzal való elégedetlenségre vezethet. Azonnal meglátjuk ezt a bajt, ha feltesszük ezt a kérdést: *mi az a kálvinista papi jelleg?* Hiába ütjük fel egyházi törvénykönyvünket: egy szót se mond róla. Hiába fordulnánk a konvethoz, a zsinathoz, nem mondanák meg. Ha körkérdéssel fordulnánk legtekintélyesebb embereinkhez, kettő sem adna rá egybehangzó feleletet. Nem bizony, mert a *kálvinista lelkipásztori életeszmény* egységes kialakulásáról és félre nem érthető egyöntetű érvényesítéséről egyházunkban szó sem lehet. Elkezdve attól a világi véleménytől, hogy kálvinista pap az, aki minden vasárnap, a hetedik napon egyet-kettőt prédikál tisztességes dolgokról; hat napon át pedig nyugszik babérain és így megfordítja a teremtő Isten eljárását, aki hat napon át dolgozott és a hetediken pihent meg; tovább át azon a nézeten, hogy kálvinista pap az, aki hat napon át szánt-vet, gazdálkodik, bankban ül, kereskedik, szekerezik és a hetediken prédikál; fel addig a meggyőződésig, hogy hat napig az iskolában van, a hetediken a templomban, vagy hogy mind a hét napon át a gyülekezetben van, vagy hogy örökké Isten színe előtt van és a magasabb világ jele a nép között: ezer és ezer egymásnak ellentmondó változatát kapnók a feleleteknek arra a

kérdésre, hogy ki a kálvinista pap? Mindez pedig azt bizonyítja, hogy mi magunk nem vagyunk tisztában önmagunkkal. A célok és teendők ezerféle változatai között nem helyezkedtünk még rá a mindeneket egyesítő, a mindeneket ugyanazon egy lélek erejével átható és magyarázó egységes ideál alapjára. A lelkipásztor Istenben gyökerező és e világban kibontakozó áldott, gyümölcsöző életének az egyéni különbségek mellett is egységes típusa és mintája még formálódásban van. A mi konferenciáink végső célja is épen az ideálok, a célok, a munka egységesítése a lelkek egységének megteremtésén át. Én újabb időkben végtelen örömmel látom a lelkipásztorok körében egy új és jobb szellem ébredését, amely épen ennek a közösségnek megteremtésére tör; de ma még, különösen a világiaknál, a kálvinista papi hivatás és élet felől nincs semmi egységes és határozott vélemény kialakulva, s ha van, az kárunkra, rovásunkra van inkább, mint előnyünkre. Nincs annál érdekesebb is minden komikussága mellett is tanulságosabb dolog, mint a világi emberek között kutatni a feleletet e kérdésre: mi, vagy ki a pap? mi a dolga? miért van? van-e rá szükség? ti mit kívánátok tőlünk? mire volna szükségetek a mi részünkről? Jól tudom, hogy épen a protestantizmus lényegében rejlik a papi munkának is bizonyos szabadsága és mindig egyéni volta, mert a protestantizmus az egyéniségnek itt is szabad teret ad és ez jól is van így; de ha a teendők, a munka és a módszer egyénisége természetes is, a hit- és életközösség, az ideálban való mélységes egység viszont elengedhetetlen feltétel. E nélkül nem egy testület, nem egy szervezet, nem egy egységesen vezetett hadsereg vagyunk, hanem csak szervezetlen csoport, oldott kéve és aféle szabadcsapatokból álló seregtörédek a szellem csatamezőin.

A kálvinista lelkipásztori jellegnek határozott és egységes ki-domborítása különösen *kifelé* jelent sokat, a társadalomban, a kulturában, a nemzeti élet egész megvalósulási területén. *A világnak* kell azt egészen határozottan és félrenemérthető világossággal látnia, hogy ki a kálvinista pap, mit akar, mi a célja és munkája, mit *lehet* és *kell* tőle várni és mit *nem szabad* tőle várni és nála keresni? Hiszen a lelkipásztori életnek ma, nálunk, talán épen az a szomorú, sokszor tragikus vonása, hogy míg minden olyat tőle várnak és követelnek, ami nem az ő dolga, de soha senki nem jön hozzá és nem keresi nála azt, amire csakis ő tudna segítséget, feletetet, megoldást adni. Ebben mi is, egész egyházunk hibás, mert nem törekedett kellő erővel nyíltan és egyenesen kifejezni lényegét a világ előtt. Talán csak azok a szentség után epedő, szomorú lelkek is, akik kiábrándulva fordulnak el tőlünk, a semmi természetfeletti erővel nem rendelkező, szürke emberektől, s csak gyarlóságainkat látják meg, egészen más útra jutnának, ha tudnák, hogy bennünk testvért kell látniok és keresniök, akik csakis emberi szívünk szeretetével, de azzal aztán igazán átalvihetjük őket a halálból az életbe.

6. És itt kapcsolódik bele a kérdésbe egy olyan lelkipásztori tevékenység hangoztatása, amelynek hiánya, amint láttuk, főként a szekta vezetőinek ezzélételénél szerepel ok gyanánt, de általában az egész szektáskodás egyik döntő előidézője. *A személyszerint való lelkipásztori gond, a személyes lelkigondozás hiányára gondolok.* Ahhoz, hogy a világ, a gyülekezet, a segítség után epedő lelkek megismerjék, hogy ki a kálvinista lelkipásztor és mit kell tőle várniok, nála keresniök: az szükséges, hogy a lelkipásztor felkeresse ezeket a lelkeket egyenként, megismerje őket, kitárja előttük a lelkét, megmutassa ideáljait, átnyujtsa segítő kezét az utánnyúlónak. Hiába ülünk a parokhiánkon, várva, hogy a világ felkeres bennünket, s ha nem keres fel, elégedetten heverészünk abban a tudatban, hogy minden rendben van. Az embernek fia azért jött, hogy megkeresse, ami elveszett. Csak ha a lelkipásztor így, személyszerint megismertette magát híveivel, csak akkor fognak a lelkek feltárulni előtte, akkor fogják megmutatni sebeiket, kérni a gyógyítást. Csak a személyszerint való lelkigondozás fogja éltetővé tenni az ige-hirdetést, nem üres szólamná, hanem mennyei kenyérré az ígét. A körülöttünk élő lelkek elhanyagolása azoknak sablonos, egyforma kezelését, illetve mellőzését eredményezi; az egyes, örökéletű lelkek sajátos problémáinak, ösztöneinek, kívánságainak, fogyatkozásának és erényének ismerete nélkül lehetetlen igazi lelkipásztori munkát végezni. Ha a lelkipásztor személyszerint ismerné híveit, látná mindenikben azt, amit növelni és azt, amit visszafeljesztetni kell, ezzel kitárná a talajt a szekta alól. Mikor még nem késő, akkor adhatna orvosságot a sóvárgó lélek beteges vallásos, erkölcsi, intellektuális ösztöneinek; akkor terelhetné helyes irányba félszeg ambícióit, orvosolhatná ezeket ingerlő külső helyzetét és körülményeit. A szekta a gondozatlan, tömegként kezelt, nagyon is egyéni lelkek betegsége lévén, idejekorán való irányításuk és ami a fő, foglalkoztatásuk megmentheti őket. De ami a fő, a személyszerint való lelkigondozás, ha lassanként áthatotta az egész gyülekezetet, megváltoztatja a *gyülekezeti szellemet magát*, mint a hogy a kovász az egész tésztát megerjeszti. Miután a lelkipásztor nemtörődömsége folytán kialakuló élettelen és gyümölcstelen gyülekezeti élet adja a szekta talaját, csakis az ő lelkigondozása javíthatja meg ezt a talajt. E lelki-gondozásnak egyházunk egészében még hijával vagyunk, a munka mód-szereinek, eszközeinek feltárása csak a legutóbbi időkben indult meg; de amily mértékben áthatja majd egyházunkat, olyan mértékben szűnik meg a szektáskodás veszedelme reánk nézve.

7. Végül fel kell még hoznom a szekta keletkezésének okául egyházunkban *az egyházfegyelem* hiányát is, amely szintén a lelki-gondozás elhanyagolását mutatja. Egyházfegyelem alatt a gyülekezet önfegyelmezését értjük, amelynek közege a presbiterium, élén a lelkipásztorral; célja részben és főképpen a gyülekezet eleven vallásos és

erkölcsi életében a hanyatlás és züllés megelőzése, másfelől a romlás erőteljes megtorlása. A megelőzést a gyülekezet szervezése, a megtorlást a gyülekezet erkölcsi súlyának minden bűnnel szemben való szigorú érvényesítése útján gyakoroljuk. Az egésznek alapja a *gyülekezet felelősségérzete*, mindenkinek önmagáért és másért érzett komoly és szent felelősége és e felelőségnek a jó érdekében való latbavetése. Nem szándékozom itt részletezni, a kérdést a nyári konferencián szélesen fejtegettem, csak rámutatok, hogy egy szervezett, fegyelmezett gyülekezetben mindig épen olyan nehéz gyökeret verni a szektának, amint az edzett és fegyelmezett testben a betegségnek. Az egyházfegyelem egyetemes elhanyagoltsága egyházunkban épen gyöngeségünket, a betegségre való hajlandóságunkat mutatja. Az a tény, hogy ma már nem is *merünk* egyházfegyelmző munkát gyakorolni, mindennél jobban bizonyítja romlásunkat, öntudatunk pusztulását. Ez teszi ráknézve igazi nagy veszedelemmé a szektákat.

III.

Habár nagyon vázaltszerűen is, azt hiszem, mégis legalább rá-tapintottam azokra az okokra, melyek egyházunkban a szekta keletkezését eredményezhetik. A baj okainak e feltárással előírt kötelességemnek lehetőleg eleget tettem. Helyet adok tehát ama kérdés tárgyalásának, hogy hogyan védekezzünk a szekták ellen? Ítéletem szerint még csak egy dolog tartozik az én munkáim körébe itt, éppen abból a szempontból, hogy a védekezés kérdése helyes látószögbe legyen állítható. A védekezés kérdésének tárgyalásait ugyanis annak megállapítása szabályozza, hogy *mennyiben tekintendő a szekta egyházunk ellenségének?* A szekta, mint a prot. egyház betegsége, kétségtelenül pusztító, romboló nyavalyája s így ellensége is az egyháznak. De meg kell gondolnunk azt, hogy a szektát magát beteg, szánandó, tévedező lelkek alkotják, akiknek maguknak volt ellensége elsősorban az az egyház, amely jobbat adni nem tudott a jobbért sóvárgó lelkeknek. Tulajdonképpen nem a szekta az ellenség, hanem az egyház ellensége magamagának, amidőn elnézi a kebelében fellépő veszedelem terjedését. Nem akarok elébevágni a dolognak, csak megjegyzem azt a meggyőződésemet, amelyet tapasztalásból szereztem és a mások tapasztalásai által megerősítését is nyertem, hogy magával a szektával való harc, akár a lélek visszanyerése, akár kiirtásuk, elüldözésük szempontjából és érdekében, alighanem örökre eredménytelen marad. A lelki makacsságnak ott kifejlődő formája ellen nem igen van gyógyszer. De véleményem szerint erőnket nem is annyira a meglevő szekta ellen kell harcba vinnünk, nem annyira azon kell fáradsunk, hogy akár értelmi, akár erőszakos úton meggyőzzük, vagy megsemmisítsük a már elidegenedett elemet. Úgy tapasztaltam,

hogy hasonlóan azokhoz a mérgekhez, melyek kis mértékben a legjótékonyabb orvosságok, a mi gyülekezetünk megfelelő kezelése mellett a szekta mindig, mint a vallásos élet jótékony megmozgatója, hullámszásba hozója és élesztője a vallásos élet iránti állandó érdeklődés ébrentartója, hat a gyülekezetekre, a tört. egyházra. Emellett eljöhethet az az idő, amikor a szektáskodó az elhagyott egyházban felfedezi, meglátja azt a jótékonyt, amit akkor nem vett észre és a lélek önmagától visszahajolhat elhagyott anyja kebeléhez. De éppen ezért van nekünk szükségünk minden erőnközl a saját meglévő és el nem veszített gyülekezeteink belső életerejének éppen a mi, lelkipásztorok személyes, élő, diadalmas enegiája, vallásos élete általi fölfokozására, felvirágoztatására és gyümölcsötztetésére. A virágzó, élő, kálvinista gyülekezetek hatalmasan lobogó, egészséges vallásos élete lesz a szektáskodás egyetlen igazi, mert belső orvosszere. Elsősorban nekünk, lelkipásztoroknak, általunk pedig a magyar kálvinista egyház egyetemének, mikor a szekták elleni küzdelemmel foglalkozunk, meg kell hallanunk egy komoly, szívbe markoló, mennyei szótatot:

— Orvos, gyógyítsd meg magad!

M. S.

II.

A lelkipásztor munkássága a felnőttek között.

Eddigi tárgyalásainkban áttekintettük azt a munkát, melyet a lelkipásztor egy adott viszonyokkal rendelkező falusi gyülekezetben végez és pedig részletezve a gyermekek és az ifjúság között. Bár az utóbbi oldalt — az összefüggés és folyamatosság kockázatát nélkül — nem lehet olyan bőven és alaposan tárgyalni, mint kellett volna, talán meg lehet találni benne azokat az alap gondolatokat, melyekre egy ilyen munka véghezvitelénél szükségünk van, s kiemelkedik az a döntő elv, hogy a lelkipásztor ép az ifjúsági munka végzésénél dolgozik tulajdonképp a jövőnek.

Az utolsó munkarész, melyről most beszélünk, talán mindegyiknél bonyolultabb és nehezebb. A gyülekezet idősebb tagjai aligha fognak aktíven résztvenni azokban a munkákban, melyek a gyülekezetben folynak, természetes konzervatizmusuk, szokásaik lehetetlenné teszik olyan gyökeres váltásokat behozatalát, a minőket az előbbi két csoportnál természetesnek találunk. Nagyon sok lelkipásztor, megfigyelésünk szerint, azért ép ott veti el a dolgot, hogy a gyülekezet idősebb tagjairól is olyan szellemi frisseséget és a kezdeményezett dolgok olyan aktív támogatását várja, a minőt azok természetesen nem adhatnak. Az első lépés itt mindenesetre az lesz, hogy a felnőtteket a munka *érdeklődési körébe* igyekezzünk bevonni. Megmagyarázzuk nekik, hogy mi tőlük elsősorban határozott állásfoglalást kívánunk, hogy nekik,

mint a gyülekezet szellemi vezetőinek kötelességük segíteni nekünk. Ez a segítség nem csak direkt, hanem indirekt is; segíthetnek nekünk, ha a törekvéseinket elismerik, másokat a munkában való részvételre buzdítanak, ha munkánk sikerén örömeiket, kudarcainkon részvétüket fejezik ki, egyszerűen, ha megmutatják, hogy a munka nekik is szívükön fekszik, hogy a gyülekezet fejlődése, haladása ügyén ők is fáradoznak.

Megnehezíti ezt a munkát az a tendencia, mely egyházközösségeinkben nem önálló étellel bíró gyülekezeteket, hanem az adminisztráció egyes alsóbb formáit látja. A felsőbb rendeletek, melyek felülről nyulnak bele az egyes gyülekezetek nemcsak anyagi, de szellemi ügyeibe is, melyek határozatokkal megfosztják a gyülekezetet szellemi önállóságának legegységibb jogaitól s reá meggondolatlanul erőszakolnak hozzája nem illő, külső intézkedéseket, nem csak azért veszedelmesek, mert sokszor a gyülekezet körülményeivel ellenkeznek, hanem főképp azért, mert annak egyéni szellemi fejlődését szüntetik meg. Világos, hogy vallásos életet és gyülekezeti szellemet kaptafára készíteni nem lehet, a gyülekezeti szellem és vallásos élet előállításán kaptafára lehetetlen dolgozni, azért nem kell csodálkoznunk, ha a munka sok helyütt nem is alkotás, nem is élet, hanem csak — ipar.

A másik nehézség az, hogy a gyülekezeti munka módszere és eszközei rengeteg próbálkozáson mentek keresztül. Mindegyik kísérletből fentmaradt valami, amely elemek most, egészen ellenkező, vagy különböző alapgondolattal bírván, egymást bennifák. Először jött a vallásos felolvasások korszaka, azután „az egyház szociális munkája” jelszava alatt felvonultak a hitelszövetkezetek stb. Végre a speciális vallásos nevelés a vasárnapi iskolákat, imaórákat hívta életre. Nem csoda, ha ennyi félbemaradt dologgal nem lehet egészséges nevelést végezni. Ha még ezeknek a számát magunk is feleslegesen szaporítjuk, nem gondolva meg, hogy káros minden olyan szervezet, melyből az illető szellem hiányzik, s hogy minden intézmény csak eszköze egy szellemi célnak, akkor igazán megpecsételtük a munka sikertelenségét.

Minő célt akarunk elérni a felnőttek közötti munkákkal, ezt a kérdést kell először szem elé vennünk. Ez a cél csak egy lehet, az egész gyülekezetet áthatni az evangélium erővel úgy, hogy ez által annak minden egyes tagjában a jézusi életeszemély valósuljon meg. E cél fixirozása azért fontos, hogy már itt útját vágjuk annak a felfogásnak, mely a gyülekezeti munkát a hitelszövetkezet, fogyasztási szövetkezet, vagy más ilyenemű cél elérésével már befejezettnek hiszi. Mindezek, maga a művelődés, az u. n. egyház-társadalmi segítő akció, a jótékonykodás, sőt maguk a bibliai órák, felolvasások stb. csak egy előleges, bár szükséges lépcsőfokok az igazi cél, a vallásos és erkölcsi gyülekezeti eszmény elérésére. Ezek a célok egy értéksort alkotnak, melyek legmagasabb pontja az az eszmény, legalacsonyabb pedig a gyülekezet, vagy tagjai anyagi jóléte. Sajnos, sok nemes igyekezetű lelkipásztor egyedüli gondját gyülekezete anyagi állapotának megszilárdítása foglalja le, melyeknél magasabbat nem ismer, míg mások az adminisztráció pontosságában látják

a lelkipásztori munka diadalát és vannak, akik, ha pontosan tartják az istentiszteletet, azt vélik, hogy ezzel minden lehető megtettek. Ismerünk egy nagy gyülekezetet, melyben semmi szorosan vett lelkipásztori munka nem folyik, de azért lelkipásztora megnyugodva jelenti, hogy meg van elégedve az egyházközség állapotával, akkor, mikor a templomok üresek, a lelkészek egy része bankoknál van elfoglalva, s olyan kevés az úrvacsorával élők arányszáma, mint egy tizedrésznyi lélelekszámmal bíró gyülekezetben. Világos, hogy itt az értékelés egy megcsuszamlásával állunk szemben, egy veszedelmes vaksággal, mely érzéketlen a gyülekezet szellemi célja iránt és másod- sőt harmadrangú munkákról azt hiszi, hogy azokkal a gyülekezet eminens céljait valósította meg. Az ilyen tévedések rendszeresen a munka s vele a gyülekezet züllését, elsekélyesedését hozzák magukkal, a mi a fent utalt gyülekezetben már is ijesztő mérvet öltött.

Az egyetlen, egyedüli cél, melyet a munka elé tűzhetünk, *nem egyszerű*; ami azt jelenti, hogy ez a cél több apróbb, mellékes célnak összefoglalata. A törekvés mellett, mellyel gyülekezetünket a keresztyén jellem- és társadalmi fejlődés útján előrevisszük, nem lehet közömbös előttünk a gyülekezet adminisztrációjának, anyagi megszilárdulásának, művelődésének, szervezésének ügye sem. Sőt úgy találjuk, hogy mindezek elengedhetetlenül szükségesek ép a főcélnak az elérésére, hogy ezek nélkül vallásos nevelői munkánk alapel nélküli, hiányos maradna. A munka csoportjait tehát az értéksor szerint így állítjuk fel; a gyülekezet anyagi megszilárdítása, a gyülekezeti adminisztráció, a gyülekezet egyháztársadalmi szervezése, kulturális munka a gyülekezetben, speciális vallásos nevelés.

A másik előzetes kérdés az *eszköz* kérdése. Erre vonatkozólag határozott és komoly véleményünk az, hogy ezt a munkát a gyülekezet által kell a gyülekezeten végeznünk. Vagyis a gyülekezeti munka (és ezért hívjuk gyülekezeti munkának), nem a lelkipásztor munkája, nem is egyes vállalkozóké, senki másé, mint a gyülekezeté. A gyülekezet munkássága önmagán. Ez a nagy horderejű gondolat, mely az egész modern poiménika alapgondolata, a következő gondolatokat foglalja magában: Először azt, hogy a gyülekezeti munka demokratikus, abból kizárni senkit sem szabad. A szekták munkájának alapelve az, hogy a megtértek munkálkodnak a hitetlenek között. A keresztyén gyülekezetben ilyen oligarchikus megkülönböztetést nem teszünk. Hasonlóképp útja van vágva a katolikus dualismusnak is a lelkész és gyülekezet között. Másodszor következik ebből az, hogy a munka mindenkit munkára akar nevelni. A legtökéletesebb gyülekezet az, amelyben mindenki megtalálja a maga egyéni munkakörét. A gyülekezeti munka tehát személyes. Az a munka tehát, melyet a lelkész egyedül végez, melybe híveit nem avatja be, nekik részt belőle nem ad, nemcsak lehetetlen, de egyenesen káros, mert elzárja hívei elől a munka lehetőségét. Sok lekipásztor ennek tulajdoníthatja munkája eredménytelenségét. Nem volt soha perc, a mikor közösséget keresett volna gyülekezetével azokban a tervekben, a miket maga olyan szépen megalkotott.

Mert a munka kapcsolata lesz a legerősebb kapocs a lelkipásztor és hívei között. Jó és balsors emléke elenyészik, de a közösen végzett, tervezett és véghezvitt munkák emléke elszakíthatatlanul köti a pásztort azokhoz, akikért él.

Kiséreljük meg most egyenként végigvezetni azokat a munkákat, melyekre a lelkipásztori, ill. gyülekezeti munka egységesen feloszlik.

1. Mint mondtuk, az első lépés a gyülekezet *anyagi konszolidációja*. Sok lelkipásztor nem látja be, milyen fontos ez az egész gyülekezeti munkára nézve, sőt mondhatnók, elsőrangú fontosságú. Egy koldús gyülekezet előtt el van zárva az áldozás, az anyagi befektetés, szellemi célok anyagi eszközökkel való munkálásának útja. Azért a lelkipásztor első célja legyen a gyülekezet anyagi helyzetének javítása. Erre egy nagyon megfelelő, komoly eszköz az egyházi *adózás* eszköze. Bármilyen sok panasz és kifogás merüljön is föl ez ellen, a mi véleményünk szerint ennek igen fontos és komoly erkölcsi tartalma van: a hívek aktív, áldozatkész segítése az egyház ügyeiben. Nem tartjuk ezért szerencsés gondolatnak az a törekvést mely az egyházi adó teljes eltörlését hozná javaslatba. Egyik nagy alföldi gyülekezetben egy alapítvány tétetett, melynek célja az, hogy bizonyos idő múlva az egyházi adózás alól a gyülekezet minden egyes tagját fölmentse. Az adott esetben ezt egyenesen veszedelmesnek, sőt oktalan dolognak tartjuk, mert az utolsó — ha még olyan gyöngye — szálat is elszakítja, ami a híveket az egyházhoz fűzi. Elismerjük, hogy sok gyülekezetben az egyházi adó szedése komoly nehézségek, sőt néhol egyenesen visszavonás forrása lehet a gyülekezet és lelkipásztor között, ez azonban csakis ott történik meg, s főképp ott vethet nagyobb hullámokat, a hol a hívek csakis ezt a ténykedését látják az egyháznak, mert az más munka elől elzárkózik.

Az anyagiakban szoktatnunk kell a gyülekezetet az okos de rendszeres *adakozásra*. Ezekben ne a gyűjtött összeg nagysága, hanem az adakozók száma legyen a fő, vagyis, hogy mindenki erejéhez mérten adakozzék. Hogyan óvakodunk itt a fölösleges megterheléstől, hogyan kerüljük ki a látszatra adakozókat, hogyan használunk apróbb fogásokat az adakozókedv és adakozólélek megindítására, ezt mindenki a saját körén belül kitalálja és elvégzi. Falusi gyülekezetekben a persely minden vasárnap kitétele nehézségekbe ütközik, legközelebről minden esetre az adományok állandó csökkenését váltja ki, ezért itt minden alkalommal célt tűzünk az adakozás elé. Traktátusokat osztunk ki, s ezek árát adakozásból fedezzük, egyházfentartási alapra gyűjtünk a gyülekezet valamelyik emléknapján (sajnos okt. 31.-et már e szempontból elvették tőlünk), gyűjthetünk valami tágabb jelentőségű egyházi célra stb.

Itt említjük meg, hogy az egyház vagyonának *kölcsönadással* való gyarapítását határozottan megszüntetendőnek, mert veszedelmesnek véljük. Az adós-hitelező viszonyt állítani föl s ezzel a gyülekezet és tagjai közt, az egyház vezetői iránti viszonyt megrontani ellenszenvet, gyűlölködést, pörle-

kedést szítani igazán felesleges. Hogy az egyház vagyona gyarapodjék, uzsorakamatokat szedni, nem más, mint készakarva, következetesen pusztítani azt a kis szellemi befolyást is, ami az egyház kezében még megmaradt.

2. A gyülekezet *adminisztrációja* igen nevezetes eszköze a gyülekezeti munkának. Nagy tévedés és komoly veszélyeket magában rejtő tévddés az, mely a gyülekezeti adminisztrációt a lelkipásztor terhének és pedig feleslege terhének tekinti. Az a gyülekezet, melyet az adminisztráció szálai nem kapcsolnának az egyház testéhez, olyanná válnék, mint az elhalt testrészt, mely növekedhetik, de benne vér, életadó és elcszállító nedv nem kering. Az adminisztráció hivatása fentartani a gyülekezet létét az egyetemes református Sion testében, mint annak egy szervét. Védelmetzni a gyülekezet külső életét, irányítani annak vezetését, kapcsolatba hozni egymással, kifejtetni egy olyan tervet, mely a gyülekezetek egységes és egycélú munkássága által azok együttes munkáját az Isten országa megvalósulására fölhasználja. E külső adminisztráció mellett az egyes gyülekezetek belső adminisztrációja is épílyen fontos. A gyülekezet tagjait ez fonja külsőleg egységbe, ez szab egységes célt a munka elé. Minden társadalmi közösség élete bizonyos formák között folyik le, ezek a formák biztosítják annak társadalmi külső létezését.

Amily komoly veszedelmet, az elzüllés, széthullás veszedelmét vonja maga után az adminisztráció elhanyagolása, ép olyan óriási veszélyt rejt magában az, ha az adminisztráció nem tiszteli a gyülekezetek egyéni létét és egyéni munkaköreit. A dolog ugyanis úgy áll, hogy az adminisztráció csakis a külső formai, jogi létét érinti a gyülekezetnek, mely önmagában ugyan fontos, sőt nélkülözhetetlen kategória, de arra a magasabb célra nézve, melynek szolgálatában a gyülekezet áll, csakis eszközi jelentőségű. Könnyű belátni, hogy az egész egyetemes egyház gyökerét nem az egyházkerületek, sem nem az egyházmegyék, hanem a gyülekezetek képezik, melyeknek pangásával az egész egyetemes egyház a tönk szélére jut. Annak az egyetemes panaszra okot adó pangásnak, mely ma az egész református egyház vezetőit úgy elkészeríti, aligha lehet más oka, mint a gyülekezetek ijesztő mérvű általános züllése. A gyülekezeteink élete maholnap nem lesz egyéb, mint folytonosan finomodó, folyton tökéletesedő adminisztráció, s lassanként biztosan, mint lassu méreg hatására hal ki belőlük az éltető szellem. Az adminisztrációhoz *hivatalnokokra* van szükség, s csoda-e, ha egy-egy nagy gyülekezet lelkésze nem talál rá módot és időt, ha keresne is, hogy *pásztor* legyen. Ez a tultengő formalizmus, mely helyenként a felsőbb hatóságok intransigenciája és szüklátkörűsége miatt egyenesen fenyegető s mely a természetben rejlő okoknál fogva egyenesen bizantinizmussá növi ki magát, a modern kornak azon veszedelmes eretnkségével dolgozik, hogy a gyülekezetek belső, egyéni szellemi fejlődését külső eszközökkel akarja elősegíteni, nem gondolván meg, hogy e külső beavatkozások azt még gátolják. Pedig úgy hisszük, mindenki előtt világos, hogy a meddig a gyülekezetek mindegyikében, vagy legalább többségében meg nem indul egy komoly lelkipász-

tori munka s míg az egyes gyülekezetek nem lesznek a magyar kálvinizmus erőforrásai, addig minden felsőbb rendelet, minden külső beavatkozás csak olyan mint az injekció, mely az életet meghosszabíthatja néhány perccel, de a test feloszlását véglegesen meg nem gátolhatja.

Mit tegyen tehát a lelkipásztor a gyülekezeti adminisztráció fontossága érdekében? Az első dolog élővé és tudatosá tenni a gyülekezet vezetését azok előtt, akik e vezetésben résztvesznek, más szóval a gyülekezet vezetőinek felelősségérzetét emelni és szilárdítani. Ebből a célból olyan embereket tétessünk a gondnok és a presbiterek székeire, akikben a felelősségérzet és munkaszeretet megvan. Az egyházban a honoris causa állásokra nincs szükség. Az egyház munkaközösség, ahol mindenkinek dolgoznia kell, mindenkit át kell hatnia a nagy célnak. Az állások változásánál az új hivatalnokokat figyelmeztetni kell erre a komoly gondolatra. Osszuk meg velük gondolatainkat, avassuk őket egy-egy terv részeseivé, hogy az legyen az övék is, melynek sikeréért ők is munkálkodjanak és ők is aggódjanak. Bizzuk egy-egy terv megvalósítását, vagy abban való közreműködést egyikre-másikra közülük. A gyülekezetben előforduló eseteket beszéljük meg velük. Tegyük szokássá, hogy UrvacSORAOSZTÁS utáni gyűlésen bejelentjük a presb.-nak az UrvacSORÁVAL ÉLŐK számát, jelentést teszünk az egyes munkákról, azok sikerének, vagy sikertelenségének kérdését megvitatjuk. Nagyobb falvakban, városokban a presbiterek között felosztjuk a községet, hogy annak egyes részeinek szellemi vezetése az ő kezükben legyen. Általában igyekeznünk kell arra, hogy a presbiterek között a vezető legyenek a gyülekezetnek. Itt csak egyetlenegy van közöttük, aki felfogja ami törekvéseinket és azonosítja magát velük, már nagy segítség.

Ugyanezt végezzük a gyülekezet tagjaival is. Itt is az első lépés annak megvilágítása, hogy munkájukra a gyülekezeti munkában számolunk. Velük a presbiterek általi érintkezést gyakoroljuk, a kiknek tekintélyét minden rendelkezésünkre álló eszközzel védjük meg, és a kiket minden tekintélyünkkel támogassunk. Ezért jó behozni ahol csak lehet azt a szokást, hogy az új gondnok, presbiterek felesketését templomban, a gyülekezet színe előtt, esetleg egészen alkalmi istentisztelet keretében végezzük. Törekedjünk arra, hogy az ilyen alkalom ünnep legyen az illető és a gyülekezet életében esetleg módunk van ezt a napot valami eszközzel, — de nem áldomással, — emlékeztetéssé tenni. Hiszen a három évenként beálló gondnok és presbiterválasztás különben is olyan fontos jelenség a gyülekezet életében, hogy e napot méltó ünneppé avatni. Milyen szép volna az ilyet, az új tisztviselők beiktatását, a reformáció emlékünnepén végezni, ha egyh. törvényeink megengednék az ilyen eltérést, s megvolna az a törekvés, hogy okt. 31-e minden gyülekezet egyéni, saját ünnepe legyen.

A gyülekezet tagjai annak kormányzásába az egyh. közs. közgyűléseken szólhatnak bele. Egyh. törvényeink e szervezetnek olyan kevés munkakört és alkalmat tartottak fenn, hogy ezekbe többet belevinni nagyon nehéz. Egy

igen fontos dolog van azonban: a választások dolga. Sok helyen minden erejével sem képes megakadályozni a lelkipásztort, hogy ez korteskedés és zavar forrása ne legyen. Mindamellett természetesen mindent megteszünk ennek megakadályozására. Vannak viszont gyülekezetek, a hol olyan traditionalis joga van a lelkésznek, hogy a gondnoki állásra pl. a presbiterium három kandidáltja közül ő választ egyet. Mindenesetre arra kell nevelnünk a gyülekezetet, hogy a választásoknál komolyan és a szent ügghöz méltóan járjon el, hogy jogaival élni tudjon. Az ideális helyzet természetesen nem az, mikor a lelkipásztort kormányoz, hanem mikor a gyülekezet megfelelő szervei minden surlódás és nehézség nélkül végzik feladatukat az egyház-község kormányzásában. Így lehet az adminisztráció is, és így kell lennie, a gyülekezeti munka egyik szerve, eszköze, mely külső organizációja segítségével bevezeti annak fejlődését. És így lesz az egész gyülekezet szellemileg önálló alkotórésze a magyar kálvinista Sion egyetemes munkájának, mely másokkal együtt vállelve munkálkodik Isten országa érdekében.

A gyülekezetnek immár a munka szempontjából való organizációjáról jövő alkalommal szólunk.

I. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MEGBESZÉLÉSEK.

I.

Hogyan bánjunk a szektákkal?

„Az Út“ 2—3. számában Dr. Gönczy Lajos figyelemre méltó cikkét olvasva megütköztem e kitétlen: „Nem ellenségeink a szekták, hanem inkább előcsapataink, a melyek előkészítik a talajt a protestáns elv diadalára“. Ez a mondat sok félreértésre adhat alkalmat. Dr. Makkai Sándor tanulmánya, a mely *Az Út* ugyanazon számában olvasható „A szekták keletkezésének okairól“, fölment engem attól, hogy a kérdés elméleti oldalával foglalkozzam, — csupán néhány megjegyzésre szorítkozom. Dr. Makkai fejtegetéséből világos, hogy a szekták természetüknél fogva ellenségei a történeti egyházaknak s ha érvényesül is bennük protestáns elv, csak eltorzulva érvényesül s ezáltal óriási erkölcsi kárt okoznak protestáns hitéletünkben, mert nagyon sokan azt a felfogást látják igazolva a szektákban, hogy íme, nem jó a vallásosságot nagyon „komolyan“ venni, nem jó azzal „túlzásba“ menni: mások előtt pedig imponál a szekták számossága s egy véleményen vannak a baptista prédikátorokkal, akik nyíltan hirdetik, hogy: „mi vagyunk az igazi kálvinisták, mert mi nem csak hirdetjük, hanem meg is tartjuk a biblia és Kálvin tanítását.“ Gyakran találkozunk elismerő és dicsérő nyilatkozatokkal, a melyek a szekták erényeit magasztalva szükséges áldásoknak tekintik őket, a melyek által Isten ébresztgeti és buzgóságra serkenti alvó egyházunkat; viszont az általános felfogás utálattal fordul el a szektáktól s tényleg nem válogat az ellenük használandó fegyverekben.

A szektákkal szemben elfoglalt álláspontokat e két túlzó szempont jellemzi s e kettő határozza meg a velük való bánásmódot is, a mely az egyik részen túltengő türelem, a másikon keresztyénietlen erőszak.

Mind a kettő helytelen. Hogy az erőszak csak olaj a tűzre, hogy a bebörtönzés, a csendőr-segédlettel végzett temetés mennyi alkalmat adott a szekták prófétáinak a „vallástételre“ s ez által hány hiszekény lelket sikerült nekik egyházunktól elszakítani, — régen bebizonyosodott tények. Már ezelőtt 20 évvel kifejtette ezt Erős Lajos, volt püspök, az „Új Óramutatóban“ írt cikkében. A szekták s mondjuk általában, a más hitbéli meggyőződésen lévők erőszakos üldözése teljes ellentétben áll a protestantizmus biblikus szellemével. A protestantizmus történetében s a mi történetünkben is vannak sötét pontok, mint pd. a szombatosok üldözése, a melyek kétségtelen jelei voltak a hitélet és az erkölcsi erő gyöngülésének. Az erőszak fegyverével

nem használunk egyházunknak, a szektáknak pedig jó szolgálatot teszünk, mert alkalmat adunk nekik a feltűnésre s így a hódításra.

Kötelességünk főképp nekünk, lelkipásztoroknak kerülni minden olyan eljárást, a melyet türelmetlenségnek vagy erőszakoskodásnak lehetne értelmezni. Kiki tartsa féken indulatait különösen a kitérésre jelentkezőkkel szemben; vigyázzon még a hanglejtésére is, nehogy gyűlöletet áruljon el. Figyelmeztetnünk kell gyülekezetünk tagjait is, hogy ne legyenek a baptistákkal szemben gúnyolódók s erőszakosok. Különösen ott kell csendesítenünk a kedélyeket, ahol a házastársak egyike kezd eljárogatni a „gyülekezetbe“ s a másik, rendesen a férfi, tettelegességgel akarja elejét venni a bajnak.

A másik szélsőség helytelen voltát nehezebb kimutatni azért, mert látszólag teljesen azonos azzal a türelmes szeretettel, a melyre ellenségeinkkel szemben is köteleztetünk. Dilemmában vagyunk. Vagy ellenségeink a szekták, vagy nem. Ha ellenségeink, Krisztus parancsa szerint szeretnünk kell őket; ha nem, akkor meg éppen nincs okunk arra, hogy védekezzünk és küzdjünk ellenük. Ebből a szempontból engedi meg magának néhány lelkész és egyháztag, hogy a baptistákkal barátkozzék, ellátogasson összejöveteleikre, ahol szót kér s ahol szívesen meghallgatják; vagy egyszerűen nem törődik velük tisztelve a „más meggyőződést“.

Ha küzdenünk kell a szekták ellen, másképp küzdenünk nem szabad, csak a szeretet fegyvereivel. Azt hiszem, hogy ez ellen nem lehet senkinek kifogása. Küzdenünk pedig kell, mert különben szégyent hozunk arra a szent ügyre, melyet szolgálunk, sőt önmagunkat is olyan színben tüntetjük fel, mint akik csak kinyérkeresetből lettünk gyülekezeteink őrállóivá, de nem vagyunk képesek megvédeni azok lelki kincseit és hitigazságait. Aki beszélt már baptistákkal, az tudja, hogy milyen lelkesen tudják védeni s mennyi argumentummal tudják támogatni pld. a felnőttek bemelegítését stb. Sajnos, híveink s köztük intelligens híveink is, nem tudnak ezekre megfelelni, hanem azt hiszik, hogy ez, ha a miénknél nem is jobb, de mindenesetre tiszteletreméltó „meggyőződés“. De ha a gyülekezet tagjai között senki sem akadna, aki világosan látna e kérdésekben, a lelkipásztornak kötelessége ezekről kimutatni, hogy merő tévedések, a szentírás igazságainak beteges elferdítései. Hát vajjon lehet-e szónélkül hagynunk azt a vakmerő tanítást, hogy *csak* az tért meg, aki bemelegített? Szabad-e engednünk, hogy a *vízzel való* keresztség, tehát a külső jegy azonosíttassék a Lélek keresztségével, ami Isten munkája bennünk? Elnézzük-e, hogy községünkben a baptista gyülekezet százszorta inkább egyedül üdvözítő egyháznak tartsa és hirdesse magát, mint a róm. kath. egyház? stb. Hogy mindez mennyire ellenségeinkké teszi a szektákat, azt csak az tudja valójában mérlegelni, akinek alkalma volt ostromukat kiállani. Egy ilyen alkalommal — emlékszem — az volt az ellenem irányított fegyver éle, hogy térjek meg. Mikor megnyugtattam az illetőt megtérésem felől, az volt a felelet, hogy megtérésem nem teljes, mert csak úgy lesz azzá, ha bemelegítek. Erre nem lehet s nem szabad

gorombasággal, vagy gúnynyal válaszolni, hanem az Isten ígétével. Elővettem a bibliát s az atyafinak tanítást tartottam abból, a mi úgy meghatotta, hogy nagyon hálálkodott is érte.

Részemről kész vagyok s minden lelkész társamnak is ajánlom, hogy minden heveesség nélkül, alázattal és szeretettel tegyen vallást hitéről a szektáriánusokkal szemben *kezében a szentírással*.* A lelkipásztor olyan ember legyen ő előttük is, aki mindenkor kész meghallgatni őket s beszélni velük az üdvösség nagy kérdéseiről s aki az örök élet titkait jobban érti, mint az ő tanulatlan prédikátoruk. A lelkipásztor alázatossága az az ajtó, a melyen át visszatérnek az elhagyott egyházba. A velük szemben tanusított keresztyén szeretet gyakorlásának olyannak kell lennie, hogy tényleg visszavezesse őket az egyházba, dacára az egyháztagok részéről megnyilvánuló oktalan ellenszenvnek, amit szintén a lelkipásztornak kell eloszlatnia. A pesti egyházmegye esperese az egyik visszatérő baptista atyafit karonfogva vitte be a templomba és elvezette régi helyére, amit egymagában nem volt bátorsága elfoglalni. Bizonyos, hogy a többi baptisták úgy tekintenek reá, mint aki nekik is kész leend bármikor megtenni ezt a szívességet.

Sok példát lehetne felhozni arra, hogy miben és miképp bánhatunk szeretettel a szekták tagjaival nemcsak szorosan véve az egyházi s a vallásos vonatkozású dolgokban, hanem az élet más viszonylataiban is. Bár ellenségeink, kötelességünk segíteni őket bajukban, különösen ha hozzánk fordulnak tanácsért, vagy valami segítségért. Így gyűjthetünk eleven szentet fejükre, így bizonyíthatjuk meg előttük, hogy nemcsak az egyházunkban, hanem is él a Krisztusi szeretet.

Itt azonban meg kell állnunk s ennél tovább nem mehetünk. Sok szeretetteljes embernek az a baja, szeretete lágysággá, szintelelésséggé gyöngül s oktalan szeretetté válik, ha nem veszi tekintetbe a bölcsesség józan határait. Látjuk az életben, hogy a legtöbb jó embernek az a baja, hogy nagyon „jó”, hogy sok anya azzal teszi tönkre gyermekeit, mert nagyon „szereti” őket. Ilyesféle tévedésbe eshetünk könnyen a szektákkal szemben is, ha a „keresztyén szeretet” fogalmát összetévesztjük a szintelen és gerinctelen altruizmussal, a mely vaktában s meggondolatlanul mindent és mindenkit „szeret” de oly módon, hogy szeretében csak passivitas van s kész eltérni, elnézni mindent még akkor is, ha a szeretet törvénye szerint erélyes, szigorú aktivitásra lenne szükség. Az a szeretet, a melyről Pál apostol beszél a szeretet himnuszában, az a szeretet, a mely oly szigorú tud lenni a korinthusiakkal szemben akárcsak a Mester a pénzváltókkal s galambárusokkal szemben, — ez a szeretet szereti az igazságot, de éppen olyan mértékben gyűlöli az igazság ellentétét s küzd minden ellen, ami az igazságot veszélyeztet. A mi heves magyar lelkületünknek még sokáig kell járni

* Azért nem bocsátkozom e kérdések részletezésébe, mert a Kálvin Szövetség megbizásából éppen most dolgozom egy kis füzetkén, a melynek ez a tárgya.

Krisztus iskolájában, amig megtanulja, hogy az atyafiság-komaság mindent elnéző érzelmein belül és a testvérgyűlölet cívakodásai fölött van olyan szeretet is, a melyet nem hangulatok, nem külsőségekhez s látszatos udvariasságokhoz kötött kényszer-érzelmeik, hanem az Isten akarata és Lelke vezérel.

Ha ezt a bölcs szeretetet az új testamentumnak a szektákra vonatkozó utasításai nyomán a jelenre óhajtjuk alkalmazni, akkor a szektákkal szemben *meg kell tagadnunk minden olyan szivességet*, a mi egyházunknak, gyülekezetünknek erkölcsi kárt okozna. Meg kell tagadnunk akkor is *kerülnünk kell még az alkalmát* is mindennek, ami azt a látszatot keltené, hogy mi a szektákkal bizalmas közösségben vagyunk.

Ebből a szempontból meg nem engedhető, hogy a lelkész elmenjen a szekták összejöveteleire. Lehet, hogy ő tanulmányozni megy, s bizonyos, hogy az ő lelkében nem fog megínogni az egyházhoz való hűség; de a gyülekezet tagjai így fognak szólni: ha a papunk is elmegey, ha neki is érdekes és tanulságos a baptista összejövétel, miért ne mennénk mi is? Nem szabad elmennünk még akkor sem ha hívnak. Mikor engem hívtak, sőt felkértek, hogy magyarázzam nekik az Irást, ezt feleltem: „Sajnálom, nem tehetem, mert engem az én gyülekezetem azért választott lelkészéül, hogy e gyülekezetben hirdessem az ígét. És én hirdetem is a templomban, a vallásos estélyen és sok más alkalommal nyilvánosan. Ha maguk valóban áldásosnak tartanák az én igehirdetésem, akkor eljőnnének és hallgatnák azt. De mivel nem tartják áldásosnak, miért jönnének magukhoz? Ha maguk akarnak tőlem venni valamit, jöjjenek érte, akár ide a lakásomba; szívesen adom, mert meg van írva: ingyen vettétek s ingyen adjátok.“ Persze, nem jöttek, mert nem az én magyarázatomra volt szükségük, hanem az én példámra, amit egyházunk rovására alaposan kihasználtak volna.

Nem szabad félrevezettetnünk magunkat olyan közeledések által sem, a melyek hasonló veszélyt rejtenek magukban. Egy alkalommal azzal fordultak hozzám a baptisták, hogy engedjem át nekik a templomot énekünnepély tartására. Megtagadtam. Nem is az én jogom a templomot átengedni, hanem a presbiteriumé, de megtagadtam még azt is, hogy e kérést a presbiterium elé terjesszem. Eljárásomat azzal indokoltam, hogy addig, amíg a gyülekezet lelkészét a sátán szolgájának, templomát pedig a „latrok barlangjának“ nevezik, teljes lehetetlen, hogy tárgyalhassunk a templom átengedéséről.

A temetéseknel szintén vigyáznunk kell. Abban az esetben, amire dr. Gönczy Lajos utalással van, midőn kifogásolja az adventista prédikátor kizárását, bajos ítéletet mondani a részletek ismerete nélkül. A dolog úgy áll, hogy eltilthatom a prédikátort attól a koporsótól, a mely törvény szerint az én gyülekezetem halottját takarja s viszont beszélhet ő is, a nélkül, hogy egyházunknak ebből bármilyen vesztesége lenne. Attól függ ugyanis minden, hogy *hogyan s miként* lett végrehajtva akár az egyik, akár a másik. Egy adventista prédikátor szereplését nem lehet úgy tekinteni, mint ha a jó ba-

rátok vagy hivataltársak nevében szól valaki a temetésen. A nép előtt ugyanis pap az egyik is, a másik is s ha mind a kettő beszél, úgy tűnik fel a dolog, mintha például a hivataltársak nevében kettő tolmácsolná az illetők részvétét. Részemről bizony én is mindent megtettem volna, hogy a „rivális” szónok ne beszéljen, de nem *erőszakoltam* volna ki az eltemetést s ha nélkülem temették volna el a halottat, a feleket a presbiterium elé idéztem volna s ott bíraltattam volna el az esetet, azt a kérdést vetvén föl, hogy szabad-e egy református egyháztagnak mellőzni saját egyháza temetési szertartását?

Természetesen nem lehet minden elképzelhető esetre szabályt adni. A lelkész legyen engedékeny, kerülje az erőszakot s inkább hagyja elveszni a stólát, mintsem olyanokat vigasztaljon a koporsónál, akik bedugják füleiket a vigasztalás előtt, vagy hogy hangos szóváltásokba bocsátkozzék, a mi veszélyeztetné hivatala dekórumát. Hangsúlyozom azonban, hogy bár ellene vagyok az erőszaknak, az ilyen eseteket szó nélkül nem hagynám s a temetés előtt nyugodtan megbeszelném a dolgot a gyászoló felekkel s ha szolgálataimat igénybe nem vennék, a temetés után bizony mindent elkövetnék arra nézve, hogy az illetők vagy megbánva tévelygésüket, legyenek egyházunk hű tagjai, vagy ragaszkodva képzelt igazaihoz, valljanak szint s hagyják el egyházunkat, mert az ilyen izgága, sötét lelkületű, alattomos emberek óriási kárt okoznak gyülekezetünk belső életében s távozásuk egyházunkból nemcsak, hogy „nem veszteség”, hanem nyereség.

Végül hadd mondjak még el egy esetet arra nézve, hogy sok mindent tehetünk a keresztyén szeretet követelményeinek megsértése nélkül, és úgy, hogy eljárásunk erélyessége kizár minden gyanút. A múlt évben meghalt egy baptista asszony, akinek az volt az utolsó kívánsága, hogy én temessem el őt s református hozzátartozói is természetesen ezt akarták. Én erről hallan! sem akartam, hanem azt mondtam: „amint én sem szeretném, hogy baptisták temessenek református halottat, úgy én sem temethetek baptista halottat.” A felek megnyugodtak. Nemsokára azzal jöttek hozzám ismét, hogy a baptisták nem akarják eltemetni, mert a prédikátort (a szomszéd községben lakik) elvitték katonának. Mit tegyek? Hiszen, ha eltemetem, úgy tűnhetik fel a dolog, hogy én a baptista prédikátort *helyettesítem* s olyan precedens állhat elő, a melynek következményeit kiszámítani nem lehet! Viszont, ha kereken megtagadok mindent, valami lelketlen embernek tűnhetek fel, aki egy embertársától a végtisztséget is megtagadja. Azt mondtam tehát a feleknek, hogy menjenek a baptista vénekhez, kérjenek tőlük írást, melyben kijelentik, hogy megtagadják X. Y. eltemetését; ha adnak ilyen írást, vigyék azt a községi előjárósághoz s ha az hivatalosan felszólít engem a szertartás végzésére, — megteszem. Így is lett. Itt van az irattáramban a vének nyilatkozata s a hivatalos átirat. A temetést elvégeztem, a presbiteriumnak az esetet bejelentettem; nem kellett se erőszakoskodnom, se gorombáskodnom senkivel és senki nem gyanúsított azzal, hogy a baptistáknak kedvezek.

Forgács Gyula.

A bibliai elbeszélésekről.

Három okból szólok hozzá Koszorús István lelkészársunk érdemes közleményeihez. Először azért, mert a Szerkesztőség is véleményeket kér, másodsor azért, mert a pesti egyházmegye esperese a vallástanítók idei értekezletére többek között ezt a kérdést tűzte ki: „Szükséges-e az Ótest. bibliai történetek mostani sablonszerű tanítása s ha általában szükséges, — megfelelő-e a mostani beosztás, a szereplő egyének mostani beállítása? Mit mond a gyakorlat, hogy elérhető-e az a cél, melyért tanítatik — a történetek ilyen tanításával?” — Harmadszor azért, mert jó magam is írtam már egy szerény kísérletet, a melyben „Gyermekek a bibliában” címen én is a szokásban lévő „sablonszerű tanítással” szemben színesebb s közvetlenebb előadásban dolgoztam fel néhány bibliai történetet, illetve rajzoltam meg egy pár gyermek jellemet. Erre azonban nem igen hivatkozhatom, mivel e kísérletem tulajdonosa, a Hegedüs és Sándor cég oly annyira túlbecsüli annak értékét, hogy két vékony könyvecske árát 4 K-ra szabta, úgy, hogy magam sem bírom megvenni s más szegény embernek sem ajánlhatom.

Örölnünk kell mindenekfelett az *elv*nek, amely Koszorús kollégánk dolgozataiban kifejezésre jut. Az elv azt a célt szolgálja, hogy a gyermek fantáziáját megmozgassa s figyelmét a szentírás számára lekösse. Nem vitatom, hogy az a költői szárnyalású nyelvezet legyen-e éppen az előadásnak hordozója, a melyet Koszorús kollégánk oly ügyesen kezel. Hiszen nem arról van szó, hogy a vallástanító ezt a mintát betanulja, hanem arról, hogy az elvet s módszert magáévá téve saját egyéniségén, szíven keresztül a saját szavaival szóljon a különböző műveltségű falusi, kültekli, vagy városi növényedékekhez. Föltétlenül szerencsésnek tartom a tanításnak ezt a módszerét s ajánlom minden vallástanítónak, hogy fogadja el ezt a módszert s léptesse életbe azt a legközelebbi vallásórán.

Az előttünk lévő feldolgozásnak azonban az említett kiválósága mellett nagy hiányai vannak még pedig a történeti és vallásos tények „hű kiemelésének” rovására. Megtaláljuk e feldolgozásban az előadás szépségét, de azt hiszem, hogy a bibliai történetek tanításával nem csupán azt a célt kell szolgáljunk, hogy a biblia régies tömör nyelvezetét modern nyelvünk prizmáján néhány élénk színre bontsuk s ezáltal a gyermek lelkéhez közelebb vigyük az évezredek drága kincseit, hanem a gyermek lelkét is vonzanunk kell e régi történetek szent levegőjéhez, sőt foglyul kell ejtenünk ama nagy szeretet számára, a melynek melegsége a betűn s a történelmi kereteken túl ma is hevíteni, életre kelteni képes. Ami pedig kiváltképpen az ótest. történeteket illeti, azoknak csak abban az egy beállításban van paedagogiai értékeik, a melyben világosan érvényesül üdvökonomiai rendeltetésük, t. i. hogy „Krisztusra nevelők” legyenek.

Az egyik hiány a szóban forgó mintákban a régiségstani anyag mellőzése, a mely a történetek szemléltetésénél és megértetésénél szinte elenged-

hetetlen. Elmondja, hogy nevettek Izsák anyján, de azt már nem mondja, hogy Sára már akkor is nevetett, amikor még csak az ígéretet hallotta (Gen. 18: 12.) s e nevetés miatt nevezték el a gyermeket „Nevetésfi“-nek, Zsidóul: Izsáknak. A nyolcadik nap eseményét, a körülmetélést, teljesen elhallgatja, holott (a művelet megnevezése nélkül) föltétlenül meg kell említenünk, hogy Ábrahám Istennek szentelte az ő elsőszülött fiát, beavatta abba a szent szövetségbe, amelyben Ábrahám volt az Istennel. — Honnét veszi az író azt a részletet, hogy akkor riasztotta fel Ábrahámot az Isten szava, a mikor „haza felé indult a mezőről?“ A bibliai elbeszélés eme szavai: „felkele azért Ábrahám jó reggel“ . . . azt a föltevést erősítik meg, hogy Isten álmában szólta Ábrahámhoz. — Ekkor már Izsák nem volt kis gyermek, hanem serdülő ifjú, különben az áldozathoz szükséges fákat nem rakhatta volna reá az apa. — A növendékek előtt érdekes lenne pár szóval rámutatni arra, hogy miért kellett „tüzet“ is vinni?

A másik hiány pótlására lehetetlen szó nélkül hagyni azt a tényt, hogy Ábrahám Jehova-jiré-nek nevezte el ezt a hegyet. Az Úr gondoskodik! Később e helyen épült Jerusálem, a Moriah hegyén épült a templom s ennek udvarán füstöltek Izrael égő áldozatai, míg végre az Isten „gondoskodott“ olyan áldozatról, aki nemcsak jelezte, de valósággal végre is hajtotta a bűnért való elégtételt a Golgothán, ahol Istennek *egyetlenegy* Fia, akit *szeretett* (Izsák jelzői) szenvedett értünk. Ábrahám kost áldozott fia helyett, Isten pedig valóban halálra adta Fiát. sth.

Itt jegyzem meg, hogy az ófész. történetek tanításának szükségessége minden kétségen felül áll, de nem egymástól elszigetelt részletekben, hanem beillesztve a Szentírás központi igazságának egységébe s összekapcsolva Jézus életének fontos mozzanataival, vagy jellemének isteni vonásaival. Ez a föltétel például nem alkalmazható az „Izsák házasságának“ történetében. Ezért én erről a gyermekeknek nem is beszélnék. Esketési beszédhez, vagy ifjúsági egyetbe való bibliai előadáshoz találunk benne jó anyagot kiindulva abból a nagyszerű apai előrelátásból, a mely nem akar fiának feleséget a kánáneusok leányai közül.

Végül nem szabad elfelejtenünk, hogy Az Út eddigi számaiban már több szép példát s mintatanítást olvastunk, a melyekben a művészi elem ölelkezik a történeti és vallási tények hű kiemelésével. Ajánlatos, hogy aki hasonló célból ragad tollat, vegye tekintetbe e sikerült mintákat.

Forgács Gyula.

Középiskolai imádság a tanítás előtt és után.

Ismeretes, hogy konventi rendelkezés folytán minden ref. iskolában tanítás előtt és tanítás után imádkozni kell. Ismeretes az is, hogy ez az intézkedés itt-ott meglehetősen resensust keltett s ez a resensus csak növe-

kedett, mikor néhányan azt hangoztattuk, hogy ez az imádság ne gépies darálás legyen, amialatt az osztály az ablakon bámul ki, hanem közös, meleg áhitat. Alsóbb osztályokban *inkább* a *tanár* imádkozzék s csak azon módon adja át a szót a tanulóknak, amily mértékben azok önálló imádság-életre tesznek szert. Azt is mondtuk, hogy imádság után egy pár ígét olvassanak fel a bibliából. A vallástanár az osztályvezetőkkel együtt havonta, vagy hétről hétre megállapíthatja ezeket az ígéket, amelyek vonatkozásban állhatnak a tanulmányi anyag főbb benyomásaival.

Itt közlünk egy ilyen kis perikópát, amit még b. e. Baksay Sándor püspök szerkesztett — a két imádságot is ő írta — a kúnszentmiklósi gimnázium számára s amelyet a Dunamelléken ma is használnak.

Tanítás előtti ima:

Úr Jézus Krisztus! Mivel Te vagy az igaz bölcsesség, kérünk Téged, hogy Te magad taníts bennünket az igaz tudományokra, és arra, hogy mi módon éljünk azokkal most és jövőre a Te dicsőségedre. Ámen.

Igék a hét minden napjára:

Hétfő: Tanítás előtt. Fiam! Az én tanításomról el ne felejtkezzél, és az én parancsolatimat megőrizze a te elméd; mert sok esztendő életet és békességet hoznak néked bőven. Péld. III. 1—2.

Tanítás után. És előjövén, a ki az öt talentumot kapta vala, hoza más öt talentumot, mondván: Uram! öt talentumot adtál vala nékem: ime más öt talentumot nyertem azokon. Az ő Úra pedig monda néki: Jól vagyon, jó és hű szolgám, kevesen voltál hű, sokra bizlak ezután; menj be a te Uradnak örömébe. Máté XXV. 20—21.

Kedd: T. e. Az Úr az én osztályos részem és poharam; te támogattod az én sorsomat. Az Úrra néztem szüntelen; mert jobb kezem felől van, meg nem rendülök. Zsolt. XVI. 5. és 8.

T. u. Mert ha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, megbocsát néktek is a ti mennyei Atyátok. Ha pedig meg nem bocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, a ti mennyei Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket. Máté VI. 14—15.

Szerda: T. e. Eredj a hangyához te rest, nézd meg az ő útait, és légy bolcs! A kinek nincs vezére, igazgatója, vagy Úra. Nyárban szerzi meg az ő kenyerét, aratáskor gyűjti eledelét. Péld. VI. 6—8.

T. u. És felkelvén, elméne az ő atyjához. Mikor pedig még távol volt, meglátá őt az ő atya, és megesék rajta az ő szíve, és oda futván a nyakába esék és megcsókolgatá őt. Lukács XV. 20.

Csütörtök: T. e. Az Isten lélek: és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják. Ján. IV. 24.

T. u. A kiket pedig eleve elrendelt, azokat el is hívta; és a kiket elhívott, azokat meg is igazította; a kiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette. Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Róm. VIII. 30—31.

Péntek: T. e. Úgy fényljék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat. Máté V. 16.

T. u. Ha vagyonomat mind feléitetem is, és ha testemet tűzre adom is, szeretet pedig nincsen én bennem, semmi hasznom abból. I. Kor. XIII. 3.

Szombat: T. e. Atyafiúi szeretettel egymás iránt gyöngédek; a tiszteletadásban egymást megelőzők legyetek. Az igyekezetben ne legyetek resztek; lélemben buzgók legyetek; az Úrnak szolgáljatok. Róm. XII. 10—11.

T. u. Hat napon át munkálkodjál és végezd minden dolgodat; de a hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szombatja: semmi dolgot se tégy azon, se magad, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálóleányod, se barmod, se jövevényed, a ki a te kapuidon belől van. II. Móz. XX. 9—10.

Tanítás utáni ima.

Áldjad én lelkem az Urat és egész bensőm az ő szent nevét. Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezzél semmi jótéteményéről. Ámen.

Mondanunk sem kell, hogy a bibliai rész mindig a bibliából olvassassék.

I R O D A L O M.

Debreceni Lelkészi Tár (*Gyakorlati papi lexikon*) szerkesztette S. Szabó József, fölszentelt lelkész, debreceni kollegiumi tanár. *XII. kötet.* Ára kötve 12 K. Debrecen, Telegdy K. Lajos utóda. VIII—612.

Kétségtelen dolog, hogy a Debreceni Lelkészi Tár terjedeleme nézve a legnagyobb magyar református könyvvállalat a világ teremtése óta. Nagysága mindenek előtt azt bizonyítja, hogy a magyar református papság ismert szegénysége mellett is aránytalanul sokat áldoz a szakirodalomra. Hány meg hány kongruás lelkésztársunk van, aki 120—140 K-t adott ki e 12 hatalmas kötetért! Ennyi pénzért, ennyi fáradsággal, — igaz, hogy valamivel több tudománnyal — ki lehetett volna adni: 1. egy bibliai lexikont; 2. egy közép nagyságú theol. ismeretek tárát; 3. egy jó újszövetségi kommentárt; s 4. egy gyakorlati írásmagyarázati művet, szóval egy egész kis kézi könyvtárt. Nem tudom elrejtteni azt a meggyőződésemet, hogy a prédikáció-irodalomban elért eme tömegtermeléssel alapjában véve nem igen van okunk dicsekedni. A prédikáció a mindenkori szellemi életnek a gyümölcsét, az eredményeit foglalja össze, tehát terjedelemben úgy kell viszonyulnia a történeti, rendszeres és gyakorlati irodalomhoz, mint a magának a kalászhhoz; ki látott olyan növényt, amelynek termése sokkal nagyobb, mint ő maga? Van ilyen növény, de nem írom ide a nevét, mert gúnyolódásnak vennék, nekem pedig most igazán nincs kedvem gúnyolódni.

A munka nagysága dicséri másodszer a szerkesztő szorgalmát és kitartását. Csak az ő elpusztíthatatlan energiája és különös szorgossága bírkozhatott meg ezzel a feladattal. Elismeréssel köszöntjük őt a befejezés pillanatában, mikor: „a gép forog, az alkotó pihen“, inari amit ő tett e műért, az komoly, jó munka. De kifogásoljuk azt, hogy nem adott *homiletikai programot*, nem állított fel olyan *mértéket*, amelyért nyugodt lélekkel viselhetné a felelősséget és nem *irányította* munkatársait. Ebből következett az, hogy irodalmi vállalata nem *fejleszti* igehirdetésünket, csak egyszerűen túkrözi; egy nagy homiletikai gyűjtőszekrény, amiben mindent lehet találni: gyöngyszemet, hálósipkát, antik ékszeret és gyermekcipőt. A tizenkét vaskos kötetben van olyan darab, aminél szebbet keveset olvastunk, de van ám olyan is, aminél rosszabbat már nem olvashatunk, mert talán nem is lehet rosszabbat írni, — bár ezen a téren már sok meglepetés ért minket. Mibe került volna egy kis *tervet* csinálni s például 10—12 essay-ben feldolgoztatni az igehirdetés, a katekhezis, a pásztori munka alapkérdéseit s e kis essay-ekkel egész új iskolákat teremteni? Mibe került volna az igehirdetés *typusait* kiszabni, s mindenik típusból csak a legkiválóbb, a representáns alkotásokat

venni fel? Mibe került volna egyik másik ügyes, könnyed tollú átdolgozónak jó *prédikátorokat* adni ki felhasználás végett? Ha végig nézzük azt a névsort, amely a tizenkét kötet átdolgozott darabjainak eredeti szerzőiről számol be, elcsodálkozunk, honnan szedhettek össze ennyi jelentéktelen embert, akiknél a D. L. Tár akárhány munkatársa különb ígihirdető? Rendkívül kevészer szerepel e névsorban Bitzius, Robertson, Frenssen; Frommel, Rittelmeyer, Calas elő sem fordul; Kögel, Funcke, Hoffmann szintén nem; ellenben az üres és zengő Geroknak 32 prédikációját van szerencsénk ott találni. Ilyen kritikátlan munkával aztán érthető, hogy egyik beszéd „Hock János és Oosterzele” felhasználásával, a másik pedig egyszerűen „egy traktátus füzete alapján” iratott.

Van még egy harmadik érdeme is a munkának. Az, hogy összeszedte és irodalmilag megkövesítette a legutolsó 15 év magyar prot. ígihirdetésének termékeit s ezáltal gazdag anyagot készített a homiletikai szemináriumok boncaszatala számára. Nem veteményes kert, hanem herbarium ez a mű, amelyik megmutatja: ekkor, meg ekkor ilyen volt a magyar prot. ígihirdetés nagy átlaga. Mindenesetre érdekes feladat, de nagyon költséges és nem valami sürgős. Ami nagyon sürgős: emelni a homiletikai izlést klaszikus alkotások terjesztésével; megsegíteni és önálló munkára nevelni ígihirdetőinket prédikáció-anyag, szempontok, gyakorlati írásmagyarázat, vázlatok közlésével. Nem űzők én képmutatást és tudom, hogy aki minden héten prédikál, annak *kell* segítség; az nem mondhat mindig önálló beszédet. Ne is mondjon. *De mi csak / Csak adjunk nekis / Csak adjunk nekis / Csak adjunk nekis*; a méhnek is adnak mű lépet, és a többit ő végzi el. Tíz éve tapasztalom diákjaimon, hogy jobb beszédet tudnak *irni*, mint -- *választani*.

Nagyon helyes dolog volt a mű végére egy *textus-regestát* csatolni, amely kiinduló pontja lehetne a magyar protestáns ígihirdetés egyetemes *textus*-mutatójának.

A kötet részletes bírálataba nem bocsátkozunk. Ez a kötet is olyan, mint a többi: kevés jó, sok közepes, nem egy selejtes. Egy-egy beszédet csak egy-két szóval jellemezhetnénk s akkor igazságtalanok lennénk, különösen a gyönyörűekkel; arra pedig, hogy elvileg, homiletikai alaptörvények szerint bíráljunk, nincs időnk, mert nagyon sokat kellene beszélnünk ahhoz, hogy megértsük magunkat. Ugyanis a beszédek oly különböző világokból származnak, hogy sok munkába kerülne, míg metszeteket készítenénk belőlük mikroszkopiumunk számára. Majd egyszer, mind a tizenkét kötetről.

R. L.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Köszönettel nyugtázzuk Az Út propaganda-alapjára beérkezett új adományokat : Oláh Károly 2 K, Dósa Dániel 2.50 K, Csekey Sándor 2.50 K, Mózes István 4 K, Zsigmond Károly 1 K, Székely János 3 K, Istók Sándor 2 K, Stunda Jenő 5 K, Dr. Árkossy Jenő 15 K, Musnai László 5 K összesen 41.— K. Eddigi gyűjtésünk 371.30 K, végső összeg 1917 ápr, 20-án 412.30 K.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Előfizetést, reklamációkat, kéziratokat, leveleket Dr. *Ravasz* László címére (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.) kell küldeni.

A szerkesztésért felelős :
DR. RAVASZ LÁSZLÓ.